

CES

CENTRUM EKONOMICKÝCH STUDIÍ VŠEM

Podmínky podnikání v ČR v mezinárodním srovnání

Václav Šmejkal

Abstrakt:

Studie hodnotí regulaci podmínek podnikání v České republice v rámci Evropské unie s využitím výsledků šetření Světové banky (SB) za rok 2006 realizovaného v rámci projektu *Doing Business* (s platností údajů v lednu daného roku). Projekt WB hodnotí podmínky podnikání či kvalitu regulace podnikatelských aktivit ve 175 zemích včetně 22 členských zemí Evropské unie (bez Lucemburska, Kypru a Malty). Podmínky podnikání jsou nahlíženy deseti ukazateli: vznik a zánik podniku, udělování povolení, vynutitelnost plnění smluv, ochrana investorů, registrace vlastnictví, získávání úvěru, přijímání a propouštění pracovníků, zahraniční obchodování, platba daní.

První část studie představuje stručný přehled klíčových teoreticko-metodologických východisek pojetí regulace (a její kritiky) a empirických výsledků vztahu institucionální kvality a ekonomické výkonnosti. Následuje souhrnné hodnocení pozice zemí EU podle výsledků projektu *Doing Business* a prezentace vztahů mezi kvalitou regulace a dalšími ekonomickými a institucionálními ukazateli: úrovní daňové zátěže, indexem ekonomické svobody a úrovní korupce. Třetí část zahrnuje charakteristiky dílčích složek jednotlivých ukazatelů podmínek podnikání s objasněním specifik právní úpravy ČR v daných oblastech a s prezentací případných již realizovaných, předpokládaných či doporučovaných změn zaměřených na zlepšení kritických míst. Čtvrtá část konfrontuje výsledky expertních šetření SB s názory české podnikatelské veřejnosti.

Klíčová slova: podmínky podnikání, kvalita regulace, regulační zátěž, mezinárodní srovnání

JEL Klasifikace: O12, O17, O50, P48

Profil autora:

JUDr. Václav Šmejkal, Ph. D., právník v AK Dr. Jiřího Taišla, odborný ředitel společnosti European Consulting Institute-Réma, s.r.o. a lektor kurzu Evropská integrace-firemní pohled na Institutu ekonomických studií FSV UK Praha. Do února 2003 byl ředitelem České podnikatelské reprezentace v Bruselu, od roku 1998 ředitelem Centra pro evropskou integraci Hospodářské komory ČR. Řadu let působil jako vysokoškolský učitel (VŠE Praha, UK Praha), novinář (ČTK, Ekonom) a firemní konzultant (Eurosofia/EPPA). Je členem výboru České asociace pro soutěžní právo, České manažerské asociace, správní rady o.p.s. Evropské a mezinárodní právo a Pražského institutu pro globální otázky Glopolis, dále spolupracovníkem časopisu Ekonom, lektorem kurzů pro podnikatele, státní úředníky a studenty, autorem článků, studií, publikací a vysokoškolských skript s tématem evropské integrace, práva a trhu EU a mezinárodních vztahů.

Recenzenti:

Mgr. Tomáš Fiala, Ph.D., Advokátní kancelář Vejmelka a Wunsch
Ing. Jan Přib, CSc., Hospodářská komora ČR

Řada studií Working Paper CES VŠEM je vydávána s podporou grantů GAČR 402/05/2210 a MŠMT výzkumná centra 1M0524.

© Centrum ekonomických studií VŠEM

ISSN 1801-2728

Úvod

Studie analyzuje podmínky podnikání na základě srovnávací metodiky Světové banky (SB), která každoročně v rámci projektu *Doing Business* hodnotí (v současnosti) 175 zemí světa podle deseti hledisek podstatných pro dynamický a dlouhodobý rozvoj podnikání (World Bank, 2006). Těmito hledisky jsou podmínky zahájení podnikání, udělování (stavebních) povolení, regulace zaměstnávání, registrace vlastnictví (nemovitosti), získávání úvěru, ochrana investorů (akcionářů), platby daní, zahraničně obchodní operace, vymahatelnost smluv a ukončení podnikání. Hodnocení země podle každého z uvedených hledisek je založeno na srovnání relevantních právních předpisů, délky a nákladnosti soudních a správních procedur. Šířka záběru SB, jakož i její odborně fundovaná a léty prověřená metodologie, umožňují rozsáhlá mezinárodní srovnání s vysokou vypovídací hodnotou.

Vedle odborného komentáře k výsledkům hodnocení ČR v ročence SB jsou v dalším textu využity i výsledky jiných průzkumů a srovnání. Jde především o tradiční ročenku Světového obchodního fóra *The Global Competitiveness Report*, o společný průzkum SB a Evropské banky pro obnovu a rozvoj *Business Environment and Enterprise Performance Survey* a o tradiční celostátní průzkum *Máme v ČR kvalitní podnikatelské prostředí?*, prováděný sdružením Střední podnikatelský stav. Z domácích zdrojů byla využita především stanoviska a výsledky průzkumů největších podnikatelských organizací (Hospodářská komora ČR, Svaz průmyslu a dopravy ČR) a také vlastní anketa CES VŠEM provedená v říjnu-listopadu 2006 ve spolupráci s Hospodářskou komorou ČR, Konfederací zaměstnavatelských a podnikatelských svazů a sdružením Střední podnikatelský stav mezi českými podnikateli.

1. Základy hodnocení kvality regulace

Podmínky podnikání významně a bezprostředně ovlivňují realizaci a výkonnost podnikatelských aktivit a tím i celkovou ekonomickou výkonnost. Výsledky hodnocení jejich kvality přispívají k identifikaci dopadů regulace podnikání na ekonomické a sociální charakteristiky výkonnosti a související institucionální charakteristiky (např. motivaci k přesunu podnikání do zahraničí nebo k realizaci korupčních praktik). Na druhé straně hodnocení podmínek podnikání pomáhá při formulaci a realizaci souvisejících (dílčích i komplexních) reforem, které mohou přispět ke zvýšení konkurenceschopnosti země díky zlepšení kvality jejího institucionálního prostředí a posílení pobídek k investování a zaměstnávání.

Neplatí přitom, že lepší hodnocení podmínek podnikání znamená absenci regulace. Mnohdy např. vytvoření odpovídajícího informačního systému či zajištění vymahatelnosti práv zúčastněných subjektů vyžaduje propracovaný regulační rámec i nemalé náklady. Složitá regulace spojená s ochranou hospodářské soutěže je pojistkou proti tomu, aby konkurence nezlikvidovala uzavíráním kartelů a vytvářením monopolů sama sebe apod. Nicméně platí, že v zemích s příznivými podmínkami podnikání představuje regulace menší administrativní a finanční zátěž pro podniky a usnadňuje jejich fungování. Zejména je to prokazatelné v případě povinností podnikatelů spojených se vstupem a výstupem z podnikání, jakož i se získáváním různých povolení. Rozsáhlá mezinárodní srovnání prováděná experty SB jednoznačně usvědčují z neefektivnosti a negativních sociálních dopadů ty národní systémy, které lpí na přehnaných formálních a procedurálních náležitostech, veškerá řízení tím prodlužují a zdražují, což vede podnikatele k ob-

cházení zákonů a také k nárůstu korupčního jednání.¹ Ovšem například větší daňové sazby mohou být v jinak efektivně regulujících zemích spojeny s vyšší kvalitou veřejných služeb, která se projevuje vedle minimální regulační zátěže podnikání např. kvalitou infrastruktury, vyššími hodnotami indexu lidského rozvoje či nižší úrovní korupce.

V regulaci podnikání by měly platit dva základní principy – regulace je nutná pouze tehdy, když soukromá řešení nezabrání škodlivému jednání, a možná pouze za podmínky schopnosti jejího účinného uplatnění (tj. při její vysoké kvalitě a efektivním bránění jejímu zneužití). Kvalitu regulace je tedy možné hledat jednak v jejím řídkém užití, omezeném na případy odůvodněné nezbytnosti, a současně ve vysoké kvalitě (rychlosti, odbornosti, nestrannosti, transparentnosti) jejího výkonu. Kvalitu regulace podnikání ovlivňuje řada faktorů a nelze říci, že jde čistě o důsledek domácí volby nebo úsilí o vyšší regulační efektivnost. Kořeny různého typu či kvality regulace hledají současné teorie tu ve veřejném zájmu, tu v zájmu regulátora (dílčích zájmů politiků a byrokratů), případně v zájmu stávajících účastníků trhu (protekcionalismus vůči nové konkurenci), resp. soudního či administrativního procesu (motivace soudců, notářů, advokátů) a samozřejmě i v zájmu samotných regulovaných. Vedle těchto zájmových teorií jsou rozdíly v regulaci hledány ve stupni rozvoje společnosti, její ekonomiky a institucí. V širším mezinárodním srovnání skutečně ekonomicky rozvinutější země v průměru regulují méně, transparentněji a konzistentněji oproti zemím méně rozvinutým, neboť prosperita a kvalita regulace a jejích institucí se vzájemně podmiňují.

Empirické studie, sloužící za podklad srovnáním SB, nacházejí nejlepší vysvětlení existujících odlišností regulace mezi zeměmi v převažující právní tradici.² Jsou to právě rozdíly mezi anglosaským *common law* a kontinentálním franko-německým právním základem, které do dnešních dnů nejlépe vysvětlují mnohdy propastné rozdíly v podmínkách podnikání mezi hospodářsky integrovanými zeměmi EU, stejně jako přetrvávající regulační rozdíly mezi bývalými koloniemi evropských mocností i po půlstoletí od zániku koloniálních soustav. Podnikatelskému prostředí více svědčí méně formální anglosaská právní tradice preferující efektivitu soukromoprávní ochrany oprávněných zájmů před státním dohledem a intervencí. Naopak země kontinentální, civilistické, franko-německé právní tradice, tíhnou ještě dnes k rozsáhlým právním kodexům, tím i k větší formální náročnosti procedur a celkově větší regulatorní zátěži, která v naprosté většině případů vede k nižší efektivitě podnikání, zaměstnávání a investování. I Česká republika, jakož i většina dalších postkomunistických zemí regionu střední Evropy, se po transformaci zahájené v závěru roku 1989 vrátila ke kontinentálním kořenům (vesměs rakousko-německým) svých právních institutů. V důsledku koloniální minulosti převažují obě uvedené právní tradice rovněž v naprosté většině rozvojových zemí, kde je nižší efektivita kontinentálního právního modelu dále snižována nevykonností a zkorumpovaností institucí.

Pochopitelně i samotní podnikatelé, jak vyplývá z průzkumů jejich názorů citovaných v dalším textu,³ preferují minimální regulaci a tam, kde je regulace nutná, vítají regulaci přehlednou, neukládající časově a finančně náročné povinnosti, a také regulaci předví-

---

¹ Jedná se o studie, které jsou výsledkem mezinárodních srovnání regulace různých aspektů podnikání, sloužící k ověření vysvětlujících hypotéz, z nichž vychází metodika ročenek *Doing Business* Světové banky a které jsou citovány v dalším textu. Jde zejména o výzkumy týmů vedených Simeonem Djankovem.

² Viz poznámka 1.

³ Jedná se zejména o vlastní průzkum CES-VŠEM (2006) a průzkum sdružení Střední podnikatelský stav (2006).

datelně a rychle vynucovanou. Je-li v globalizované ekonomice v centru pozornosti většiny odpovědných vlád hospodářský růst, konkurenceschopnost a vysoká zaměstnanost, pak by efektivní regulace podnikání měla tento zájem podnikatelů respektovat a v míře dané ochranou jiných legitimních zájmů mu vycházet vstříc. V opačném případě regulace podnikatelsky nevstřícné, zatěžující aktéry trhu balastem nákladných a zdoluhavých administrativních povinností a nezaručující jim ochranu jejich práv nabytých v dobré víře, logicky dochází k omezování investičních a podnikatelských aktivit s negativními dopady na hospodářský růst, konkurenceschopnost a zaměstnanost.

2. Podnikatelské prostředí zemí EU v hodnocení Světové banky

SB hodnotí 22 členských zemí EU (Lucembursko, Malta a Kypr nejsou hodnoceny). Pořadí jednotlivých členských zemí podle souhrnu podmínek podnikání i podle jednotlivých hodnocených kritérií uvádí tabulka 1.

Z tabulky názorně vyplývá, že přes desítky let trvající úsilí o harmonizaci pravidel upravujících podnikání na jednotném trhu EU přetrvávají mezi členskými státy až propastné rozdíly. Již sám rozptyl členských zemí EU v rámci světového pořadí (od 6. do 109. místa v celkovém hodnocení podmínek podnikání a ještě výraznější v regulaci zaměstnávání a ochraně investorů) je na první pohled překvapující. Dokonce ani mezi původními členskými zeměmi nelze v tomto ohledu prozatím sledovat výraznější sblížení. Svědčí to o tom, že právo EU působí pouze v těch oblastech, kde byla Smlouvou o založení ES svěřena společným orgánům určitá regulační pravomoc (typicky jednotná cla a celní procedury zahraničního obchodu), a nikoli plošně ve všech sférách podnikání či života společnosti. Druhým důvodem rozdílů je skutečnost, že právo EU upravuje až na výjimky především materiální obsah práv a povinností, nikoli procesní a institucionální podmínky jejich praktické aplikace. Státní správa a soudnictví zůstávají v členských zemích EU organizovány národně a postupují podle vlastních procesních předpisů (správní řád, občanský soudní řád, zvláštní zákony), do dnešních dnů ovlivněných převážující právní tradicí, v důsledku čehož se liší jejich organizace, pravomoci, ale také výkonnost a integrita.

Tabulka rovněž umožňuje identifikaci slabých a silných míst členských zemí EU v rámci celkového souboru. Z nových členských zemí EU se nejlépe umístily pobaltské země, zejména Litva a Estonsko, z původních členských zemí naopak nejvíce zaostává Itálie a zejména Řecko. V celkovém srovnání se v první světové dvacítkě umístilo osm členských zemí EU, sedm severovýchodních evropských zemí (vedle pěti členů EU také Norsko a Island) a devět mimoevropských zemí. V průměru je pozice zemí EU-22 v širším mezinárodním srovnání jednoznačně nejhorší v případě regulace zaměstnávání, kde v EU převažuje ochrana pracovního místa, vysoké zatížení práce mimo-mzdovými náklady a silná pozice odborů ústící ve svázanost zaměstnavatele řadou omezení a nákladných povinností. Hypertrofovaná regulace evropských pracovních trhů tak nepochybně přispívá k jejich menší pružnosti, zejména v případě (ne)zaměstnanosti problémovějších skupin průceschopného obyvatelstva. Druhá nejhorší je v průměru pozice EU v podmínkách platby daní s relativně vysokými daňovými sazbami, kterým však v řadě případů neodpovídá kvalita podmínek podnikání. Výraznějším problémovým místem EU je dále nízká ochrana investorů (daná nízkou transparentností rozhodování statutárních orgánů kapitálových společností), obtížná registrace nemovitého majetku, jakož i získávání stavebních povolení. Naopak nejlepší jsou

výsledky EU v případě získávání úvěrů, ukončení podnikání, vynutitelnosti smluv a také podmínek zahraničního obchodu.

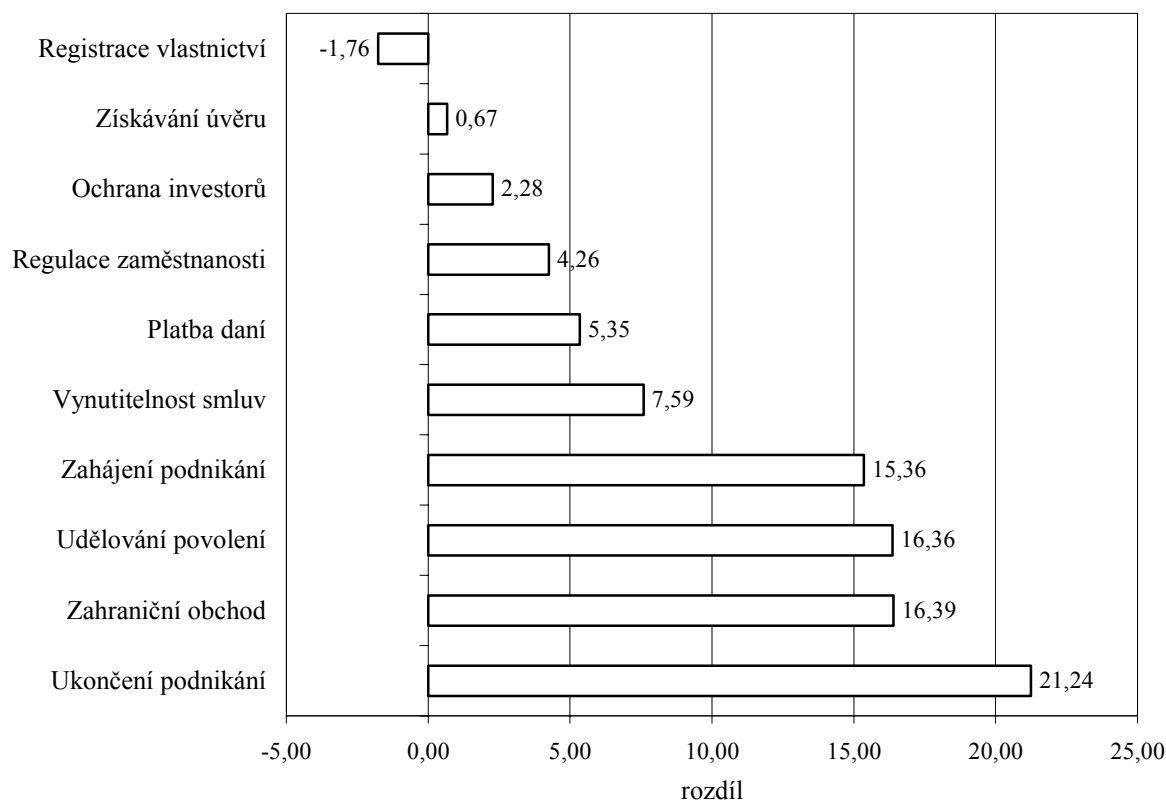
Tabulka 1: Pořadí zemí podle ukazatelů podmínek podnikání (rok 2006)

	Celkové pořadí	(1) Zahájení podnikání	(2) Udělování povolení	(3) Regulace zaměstnanosti	(4) Registrace vlastnictví	(5) Získávání úvěru	(6) Ochrana investorů	(7) Platba Daní	(8) Zahraniční obchod	(9) Vynutitelnost smluv	(10) Ukončení podnikání
V. Británie	6	9	46	17	19	1	9	12	14	22	10
Dánsko	7	14	6	15	36	13	19	15	3	1	20
Irsko	10	6	20	83	80	7	5	2	30	24	7
Švédsko	13	20	17	94	7	33	46	39	9	2	17
Finsko	14	18	35	111	15	21	46	75	2	13	6
Litva	16	48	23	119	3	33	60	40	32	4	30
Estonsko	17	51	13	151	23	48	33	29	6	20	47
Belgie	20	37	48	23	158	48	12	60	36	21	8
Německo	21	66	21	129	42	3	83	73	7	29	28
Nizozemsko	22	38	80	86	20	13	99	82	16	31	9
Lotyšsko	24	25	65	123	82	13	46	52	28	11	62
Rakousko	30	74	50	103	28	21	142	102	15	14	19
Francie	35	12	26	134	160	48	60	91	26	19	32
Slovensko	36	63	47	72	5	13	118	114	88	59	31
Španělsko	39	102	53	161	33	21	83	112	25	42	15
Portugalsko	40	33	115	155	98	65	33	61	27	35	18
Česká rep.	52	74	110	45	58	21	83	110	41	57	113
Slovinsko	61	98	63	146	97	48	46	84	108	84	35
Maďarsko	66	87	143	90	103	21	118	118	76	12	48
Polsko	75	114	146	49	86	65	33	71	102	112	85
Itálie	82	52	104	101	53	65	83	117	110	141	49
Řecko	109	140	55	166	94	83	156	108	123	48	34

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

Obrázek 1 znázorňuje srovnání podmínek podnikání v nových členských zemích (EU-8) a v původních zemích (EU-14) dle postavení v rámci celkového souboru. Nové členské země zaostávají nejvíce za zeměmi EU-14 v podmínkách ukončení podnikání, přičemž se potýkají především s vysokou časovou náročností konkurzního řízení a nízkou mírou návratnosti pro investory a věřitele. Pro oblast zahraničního obchodu je mezera mezi EU-8 a EU-14 také poměrně značná, ovšem postavení zemí EU-14 v celkovém mezinárodním srovnání je natolik dobré, že i přes své zaostávání země EU-8 (způsobené kvalitou státní správy, nikoli již právních předpisů, protože ty jsou v rámci EU sjednoceny) dosahují v podmínkách zahraničního obchodu nejlepšího postavení vůbec. Na značnou byrokratizaci velké části nových členských zemí EU ukazují i rozdíly v podmínkách udělování povolení a zahájení podnikání. Naopak co se týče registrace vlastnictví, dospěly nové členské země ke značné liberalizaci a díky privatizaci svého bankovního sektoru do rukou nadnárodních bankovních skupin již téměř srovnaly krok s vyspělou EU v podmínkách získávání úvěru. Pozoruhodné je, že v podmínkách zaměstnanosti nabízely nové členské země v roce 2005 lepší podmínky pro zaměstnavatele než původní země EU, zvýšené reformní úsilí některých zemí v EU-14 v této oblasti však způsobilo aktuální průměrné zaostávání zemí EU-8.

Obrázek 1: Rozdíly mezi EU-8 a EU-14

Poznámka: Hodnoty jsou vyjádřeny v rozdílech průměrů percentil za jednotlivé ukazatele získaných z pozice zemí EU v celkovém souboru. Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

3. Podmínky podnikání v České republice

Podnikání v ČR je v současné době regulováno téměř 200 zákony a dalšími téměř 300 podzákonými právními předpisy. Množství jednotlivých povinností podnikatelů vyplývajících z platné legislativy překračuje dva tisíce, celková částka, kterou v průběhu roku vynaloží k jejich plnění, dosahuje 86 mld. Kč (Hospodářská komora ČR, 2006). Propojit tato souhrnná čísla s konkrétními povinnostmi podnikatelů a pochopit jejich reálný dopad na české podnikání umožňuje analýza hodnocení jednotlivých oblastí regulace podnikání provedené SB v rámci projektu *Doing Business*.

Hodnocení SB pro Českou republiku je doplněno o srovnání s průměrem hodnocení EU-22 (celek), EU-14 (staré členské země), EU-8 (nové členské země), nejlepšími hodnotami na úrovni členských zemí a také se Spojenými státy (údaje pro nejlepší země EU a USA jsou uvedeny v tabulce 1A v příloze),⁴ vůči nimž se EU nejčastěji vymezuje při hodnocení postupu plnění Lisabonské strategie.⁵ Jeho závěry jsou konfrontovány s analýzou příslušných právních předpisů, výsledky dalších průzkumů a stanovisky reprezentativních podnikatelských organizací. Cílem je podat co nejplastičtější obraz regulace dané oblasti podnikání v ČR a také nastínit změny, které v nejbližší době ovlivní

⁴ Údaje ve všech tabulkách jsou prezentovány v absolutních hodnotách za jednotlivé složky ukazatelů a dále v percentilách podle pořadí zemí v celkovém souboru (resp. v průměrech percentil za skupiny zemí EU). Za statistické zpracování děkuji ing. Martinu Cíhovi, spolupracovníkovi CES VŠEM.

⁵ Pokud jde o srovnání EU a USA, tak hodnota pro EU-22 je lepší oproti USA pouze v počtu procedur při povolovacím řízení. Podnikání je tedy v EU v průměru spojeno s výrazně větší administrativní i finanční zátěží, ovšem při často velkých rozdílech na národní úrovni.

domácí podnikatelské prostředí i jeho budoucí hodnocení ze strany SB. Závěrečné souhrnné pořadí na úrovni jednotlivých složek sledovaných ukazatelů umožňuje identifikovat nejproblémovější oblasti podmínek podnikání v ČR a na ně soustředit větší a soustavnější reformní úsilí.

3.1 Zahájení podnikání

Při hodnocení podmínek zahájení podnikání SB zjišťuje administrativní náročnost vzniku společnosti s ručením omezeným podle počtu podstupovaných procedur a počtu dní odhadovaných pro jejich absolvování. Dále jsou sledovány finanční náklady zahájení podnikání, a to na splnění požadovaných souvisejících úkonů a na minimální kapitálový vklad.

Reprezentativní empirické studie viz (Djankov, La Porta, Lopez de Silanes, Shleifer, 2002), z nichž vychází i metodika SB, ukazují, že existuje přímá úměra mezi mírou regulace vstupu do podnikání a mírou korupce a šedé ekonomiky. Světová statistická srovnání nepotvrzují nejčastěji užívaný argument uváděný na obranu státní regulace vstupu do podnikání, kterým je ochrana spotřebitele a dalších společensky významných zájmů před nežádoucími podnikateli. Země s přísnějšími nároky na nové podnikatele nevykazují vyšší kvalitu produkce, nižší znečištění životního prostředí, zdravější populaci ani rovnější hospodářskou soutěž. Empirická data naopak dávají za pravdu těm, kteří za přílišnou regulaci vzniku nových firem vidí především zájem politické a byrokratické elity, která si touto cestou vytváří podmínky pro mocenské zásahy a samozřejmě i korupční příležitosti. Země s otevřeným politickým systémem a efektivní kontrolou výkonné moci zpravidla méně regulují vstup do podnikání, což příznivě ovlivňuje dynamiku vzniku nových firem a tím i rozvoj podnikatelských aktivit. Podle citované studie z roku 2002, zahrnující data z 85 zemí, činila průměrná doba registrace nové společnosti 47 pracovních dní, během nichž musel budoucí podnikatel vykonat průměrně 10 správních či soudních úkonů.

Tabulka 2: Podmínky zahájení podnikání

	CZ	<i>perc.</i>	EU-22	<i>perc.</i>	EU-14	<i>perc.</i>	EU-8	<i>perc.</i>
počet procedur	10,0	51,7	7,2	26,8	6,9	25,2	7,8	29,6
počet dnů	24,0	28,1	24,1	29,3	19,7	22,4	31,9	41,2
náklady	8,9	25,2	7,5	19,4	6,3	16,5	9,6	24,5
kapitálový vklad	36,8	63,7	43,4	55,1	3,9	49,1	60,0	65,5

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

SB v roce 2006 hodnotila Českou republiku lépe (74. místo) než v roce 2005 (85. místo) a to zejména díky novelám obchodního zákoníku, které zrychlily a zpřehlednily řízení o zápisu do obchodního rejstříku. V rámci EU-22 však zůstává v kvalitě podmínek zahájení podnikání na podprůměrném 17. místě, pouze v Maďarsku, Slovinsku, Španělsku, Polsku a Řecku je vstup do podnikání obtížnější. Jak ukazuje srovnání ČR s nejlépe hodnocenými členskými státy EU a s průměrem EU, jakož i starých (EU-14) a nových (EU-8) členských zemí (viz tabulka 2), vznik společnosti vyžaduje v ČR od zakladatelů více administrativních procedur než je v zemích EU běžné. Navíc, na rozdíl od zemí, které se rozhodly maximálně usnadnit vstup do podnikání, je v ČR vyžadován základní kapitál, který musí být před vznikem společnosti alespoň z poloviny skutečně splacen (tj. nejméně 100 000,- Kč z minimálních 200 000,- Kč vyžadovaných pro vznik společnosti s ručením omezeným).

Vstup do podnikání je standardně spojen s projevem vůle zakladatelů-společníků (založení společnosti uzavřením zakladatelské smlouvy) a následně s formálním zápisem do určité evidence. Tento zápis je úkonem státu nebo státem pověřené autority (např. obchodní komory) a společnost jím vzniká jako právnická osoba. Standardem je i registrace takto vzniklé společnosti pro daňové a sociální účely. Právě administrativně-soudní stránka vstupu do podnikání – vzniku společností – byla v ČR jedním z dlouhodobě ostře kritizovaných problémů podnikatelského prostředí. Zejména pomalu fungující obchodní rejstřík byl až donedávna podhoubím pro korupci, neboť vyvolával na straně podnikatelů přirozenou snahu zápis urychlit. Pomalost prvozápisů a zápisů změn do obchodního rejstříku působila právní nejistotu jak na straně zakladatelů společností, tak zejména třetích osob vstupujících do obchodních vztahů s nimi.

Box 1 – Nejlepší evropská praxe

SB v souhrnu nejlépe hodnotí podmínky zahájení podnikání v Irsku, Velké Británii a Francii. V Irsku stačí ke vzniku společnosti s ručením omezeným 4 úkony, ve Francii se dá vše vyřídit do 8 dnů a ve všech třech jmenovaných zemích není fyzicky nutné vytvářet základní kapitál. Každá evropská země však současně vychází z vlastních právní tradice a součástí vstupu do podnikání tak mohou být i procedury v ČR naprosto neznámé, jako je např. složení přísahy zakladateli společnosti v Irsku nebo označení účetních a inventárních knih začínajícího podnikatele obchodním soudem ve Francii.

Je charakteristické, že v uvedených nejlépe hodnocených zemích EU státní orgány více důvěřují začínajícímu podnikateli, resp. na něj přenášejí větší odpovědnost. Předběžný státní dohled je v těchto zemích nahrazen efektivním vynucením odpovědnosti podnikatele v případě, že své závazky neplní. Od zájemců o vstup do podnikání tak není nutné vyžadovat úředně ověřené osvědčení beztrestnosti a bezdlužnosti nebo potvrzení o umístění sídla. Vyjma odborných (regulovaných) profesí není nutné ani zvláštní (živnostenské) oprávnění, resp. tuto povinnost nechávají mnohé západoevropské země na komorách či ceších příslušných řemesel a profesí. Tím, že není požadován žádný faktický nebo jen symbolický kapitálový vklad společníků (např. 1 GBP ve Velké Británii), odpadají zakladatelům společnosti takové povinnosti, jakými jsou v ČR prohlášení správce vkladu nebo znalecké posudky v případě nepeněžitých vkladů. Společníci za závazky společnosti prostě ručí ve výši jejího deklarovaného základního kapitálu.

Z uvedených příkladů je zřejmé, že právo obchodních společností je v nejlépe hodnocených evropských zemích sice pro začínající podnikatele podstatně méně zatěžující, současně je však natolik koncepčně odlišné od tradiční právní úpravy ČR, že jednoduchý a rychlý přenos jejich zkušeností stěží přichází v úvahu.

Neúnosnou pomalost prvozápisů do obchodního rejstříku odstranila v ČR s účinností od 1. 7. 2005 zásadní novela právní úpravy řízení o povolení zápisu do obchodního rejstříku v obchodním zákoníku a občanském soudním řádu. Její zjevné nedostatky pak opravila další novela účinná od 15. 3. 2006.⁶ Těmito úpravami obchodního zákoníku se ze zápisu společnosti do obchodního rejstříku stala fakticky převážně administrativní procedura s jednotnými formuláři a pevně danou lhůtou pro zápis společnosti na základě jejich bezvadného vyplnění (u 5 v zákoně stanovených případů je to max. 15 dnů). Nové provádění zápisů do obchodního rejstříku však v letech 2005-2006 provázela řada dětských nemocí, např. vinou složitých a málo srozumitelných formulářů ministerstva spravedlnosti bylo až 70 % návrhů na zápis chybných a soudy je až do novely obchod-

⁶ Rejstříkový soud nově již o povolení zápisu nevydává rozhodnutí, ale prostě ho provádí, má-li návrh na zápis všechny zákonem požadované formální a obsahové náležitosti (notářsky ověřené). Dosažení bezvadnosti návrhu mělo být zajištěno vyhláškou Ministerstva spravedlnosti (č. 250/2005 Sb.), která obsahuje sadu formulářů pro podávání návrhů na zápis. Pro provedení zápisu byly zákonem stanoveny lhůty, z nichž nejpodstatnější je ta, podle níž po pěti pracovních dnech od podání bezvadného návrhu na zápis nastává právní fikce právoplatného zápisu společnosti a soud tuto skutečnost do dvou dnů promítne do obchodního rejstříku. Rejstříkový soud může i nadále (ve sporných a komplikovaných případech) rozhodnout o návrhu na zápis usnesením.

ního zákoníku účinné od března 2006 odmítaly, neboť neměly pro tyto případy v zákoně zakotvenu poučovací povinnost. V současné době již soudy do tří dnů po obdržení návrhu s chybami vyzývají navrhovatele k odstranění vytknutých vad. Stále však přetrvávají rozdíly v míře formalismu či naopak přísnosti, a to i mezi soudci jednoho rejstříkového soudu. To komplikuje postavení zejména začínajících podnikatelů a fakticky je to nutí využívat služeb advokátů i v situacích, které by mohli řešit vlastními silami.

Jistou redukcí povinností, jejichž splnění je v ČR nutné pro vstup do podnikání, přinesla v roce 2006 i novela živnostenského zákona. Zrušila povinnost ustavovat odpovědného zástupce u podnikatele, který provozuje pouze ohlašovací živnost, pokud tak nečiní průmyslovým způsobem. Podobně byl odformalizován titul nutný k umístění sídla společnosti a nově stačí písemné prohlášení vlastníka nemovitosti nebo jiné osoby oprávněné s nemovitostí nakládat. Současně uložila začínajícímu podnikateli povinnost doložit bezdlužnost vůči systému zdravotního pojištění, ovšem pouze ve formě čestného prohlášení. Jde spíše o dílčí zlepšení, která svědčí o tom, že odbourávání administrativní zátěže podnikání zatím není v ČR ani rychlé ani radikální.

Vedle dosud nedokončené reformy státní správy a soudnictví je základní překážkou odformalizování a zrychlení procedur vedoucích k zahájení podnikání přetrvávající nedůvěra mezi úřady a podnikateli. Ta se mj. projevuje vyžadováním notářského ověření celé řady úkonů a dokumentů.⁷ Bez notáře a většinou i advokáta je vstup do podnikání v ČR nemyslitelný, což představuje zvláště pro malé podnikatele citelnou část vstupní investice. Proti ní je vlastní soudní poplatek za zápis do obchodního rejstříku zanedbatelný: 5 000,- Kč za prvozápis a 1 000,- Kč za návrh změny či doplnění zápisu.

Podnikatelé podle vlastních vyjádření již však dnes nepovažují fungování obchodního rejstříku nebo formality spojené se zahájením podnikání za klíčový problém. V anketě CES VŠEM z října-listopadu 2006 zařadili administrativní nároky vstupu do podnikání na páté a fungování obchodního rejstříku až na deváté místo v pořadí problémů, které v ČR brzdí vznik nových firem. Ani jeden z uvedených problémů se nedostal do první desítky palčivých problémů českého podnikatelského prostředí (viz tabulka 17), které vyžadují okamžité řešení. To svědčí o tom, že díky výše uvedeným novelám zákonů a iniciativám správních orgánů ztratil v ČR daný problém na naléhavosti, aniž by však byl definitivně vyřešen. Podnikatelé podle téže ankety chovají k úřadům nedůvěru a vytýkají jim zejména nekvalitní výkon a malou osobní odpovědnost úředníků za úřední rozhodnutí. I přes citelné zlepšení v posledních dvou letech tak ČR zůstává – jak ukazuje hodnocení SB – ve skupině zemí s relativně vysokou zátěží podmínek zahájení podnikání, tomu odpovídajícími vyššími administrativními nároky a finančními náklady a ovšem i negativními společenskými dopady.

---

⁷ Jen v případě zahájení podnikání je notář nutný pro sepsání společenské smlouvy ve formě notářského zápisu, dále k ověření podpisů členů budoucího statutárního orgánu společnosti, a to jednak na čestných prohlášeních o splnění zákonem uložených povinností, která se předkládají živnostenskému a obchodnímu rejstříku a dále na návrhu na zápis společnosti do obchodního rejstříku. Ověření musí být i podpisový vzor členů statutárního orgánu a řada listin připojených k návrhu na zápis do obchodního rejstříku, jsou-li předkládány v kopii (nejčastěji jde o kopie živnostenských listů, resp. koncesních listin a smlouvy o užívání prostor, v nichž má společnost sídlo).

Box 2 – Konec obíhání úřadů

V ČR začaly 1. 8. 2006 fungovat tzv. Centrální registrační místa (CRM), která na principu *one-stop-shop* usnadňují podnikatelům administrativu spojenou se vstupem do podnikání. Fungují na živnostenských úřadech, jejichž pravomoci byly novelou živnostenského zákona rozšířeny. Začínající podnikatel u nich může získat nejen živnostenské oprávnění, ale také jejich prostřednictvím, na základě jednoho podání, splnit i další povinnosti vyžadované právním řádem při vstupu do podnikání: daňovou registraci, oznámení správě sociálního zabezpečení, úřadu práce a zdravotní pojišťovně. CRM zbavují podnikatele povinnosti sledovat zákonné lhůty pro uvedení oznámení či registrace a také sama od příslušných orgánů opatřují za žadatele výpis z trestního rejstříku a potvrzení o absenci daňových nedoplatků. Podnikatel sám odpovídá za údaje, které CRM poskytuje, není však nucen využít jeho služeb a může tak jako dosud všechny úřady kontaktovat sám. Jakmile se systém CRM zbaví dětských nemocí, které prozatím prodlužují lhůty vyřízení formalit, lze očekávat, že pro začínající podnikatele-fyzické osoby, nezapisované do obchodního rejstříku, budou fungující CRM podstatným usnadněním vstupu do podnikání. Právníky osoby zapisované do obchodního rejstříku mohou CRM využít rovněž, návrh na zápis do obchodního rejstříku však musejí podat samy.

Do budoucna se předpokládá fungování živnostenského rejstříku jako informačního systému veřejné správy (tj. obsahujícího údaje i pro potřeby daňové správy, statistiky, sociálního a zdravotního pojištění). S tím pak souvisí zjednodušení administrativních postupů spojených se vstupem do podnikání i s dalšími fázemi podnikatelské činnosti. Pro tyto účely zahájilo Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR v roce 2006 projekt Zjednodušení administrativních postupů při zahájení a v průběhu podnikání, v jehož rámci by mělo mj. dojít k odstranění přebytečné legislativy a tím potenciálně i procedur nutných pro zahájení či změny v podnikání.

Vedle CRM by mohly život podnikatelům ulehčit jednotná kontaktní místa státní správy, tzv. Czech Pointy, na kterých bude možné získat výpisy z obchodního a živnostenského rejstříku, z katastru nemovitostí a výhledově i z rejstříku trestů. Od 1. 1. 2007 fungují kontaktní místa na třiceti městských a obecních úřadech a také 180 pracovištích Hospodářské komory ČR po celé zemi. Není vyloučeno, že v budoucnu tuto síť doplní i pobočky České pošty a cílový stav by měl dosáhnout počtu čtyř tisíc kontaktních míst. Nejen podnikatelé by měli mít možnost vyřídit na nich veškerou svou komunikaci se státními úřady, tedy bez toho, aby museli navštěvovat každý zvlášť, na každém vyplňovat žádosti, případně platit další správní poplatky.

3.2 Udělování stavebních povolení

V případě podmínek udělování povolení SB zaznamenává všechny procedury požadované pro získání stanovených povolení na modelovém příkladu realizace stavby třípodlažního skladu v blízkosti největšího města země. Zjišťována je administrativní náročnost všech souvisejících úkonů podle počtu procedur a počtu dní a jejich finanční náklady.

Je logické, že nízká náročnost povolovacího řízení nejen urychluje realizaci podnikatelského záměru, ale přispívá i k poklesu nelegálních staveb a oslabuje také příležitosti a motivaci korupčního chování. Na druhé straně je nutné, aby obce disponovaly nástroji pro usměrňování svého územního rozvoje, pro ochranu bezpečnosti osob a stavu životního prostředí ve svém katastrálním území. Podobně jako v jiných oblastech regulace podnikání by však měl být důraz položen na rychlé a důrazné vynucení odpovědnosti těch, kteří obecné principy a přijaté závazky neplní, než na zdlouhavé a formalistické předběžné povolovací řízení, které vzhledem k možnostem procedurálních klíčků a korupčních příležitostí veřejný zájem efektivně nechrání.

Hodnocení ČR (110. místo v roce 2006 i 2005) je hluboce podprůměrné a odráží výrazně nejhorší zátěž počet procedur v kombinaci s vysokou časovou náročností, ačkoli naopak náklady povolovacího řízení patří k nejnižším. Srovnání ČR s průměrem EU, s průměrem starých (EU-14), jakož i nových (EU-8) členských zemí, uvádí tabulka 3.

Tabulka 3: Podmínky udělování povolení

	CZ	perc.	EU-22	perc.	EU-14	perc.	EU-8	perc.
počet procedur	31,0	96,4	16,0	37,9	13,9	28,6	19,6	54,1
počet dnů	245,0	78,9	189,0	47,5	175,2	42,2	213,0	56,8
náklady	14,5	3,5	79,6	27,0	83,0	29,7	73,5	22,2

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

Celý proces od záměru až do užívání nové stavby zahrnuje územní, stavební a nakonec kolaudační řízení. Výsledkem územního řízení je územní rozhodnutí stanovující podmínky, za kterých lze určitou část území (zamýšlenou stavební parcelu) využít pro výstavbu. Navazující stavební řízení má stanovit podmínky, za nichž lze realizovat stavbu podle schválené projektové dokumentace, a vyvrcholí vydáním stavebního povolení. Kolaudační řízení potvrzuje ve formě kolaudačního rozhodnutí, že stavba byla provedena podle podmínek obsažených v územním rozhodnutí a stavebním povolení a může být užívána ke stanovenému účelu. Všechna tři řízení jsou typem správního řízení a jejich výsledkem je správní rozhodnutí se všemi povinnými náležitostmi, lhůtami a opravnými prostředky. Až do konce účinnosti stavebního zákona z roku 1976, tj. do 31. 12. 2006 prakticky neexistovala jiná možnost jak zákonným způsobem dospět k realizaci stavby, což vedlo k situaci vyjádřené ve výsledku hodnocení ČR ze strany SB: územní a stavební řízení bylo v ČR z hlediska oficiálních přímých nákladů finančně nenáročné, avšak naprosto neúměrně zdlouhavé, což se následně odráželo i v nákladech přípravy stavby.⁸

Částečnou úlevu stavebníkům přinesl od 1. 1. 2006 nový správní řád, který mj. neumožňuje v odvolacím řízení namítat ty skutečnosti, které mohly být uplatněny již v první fázi správního řízení. Větší změny ale přináší s účinností od 1. 1. 2007 až nový stavební zákon, který již ve svém úvodním ustanovení požaduje, aby orgány územního plánování a stavební úřady přednostně využívaly zjednodušující (a tedy rychlejší) postupy a co nejméně zatěžovaly dotčené osoby a maximálně využívaly možnosti dané zákonem k vydání jediného rozhodnutí (zejména u jednoduchých staveb) a upustily od zdlouhavého povolovacího řízení. Všude, kde to zákon a okolnosti případu umožňují, mají uvedené úřady upřednostňovat veřejnoprávní smlouvu s žadatelem (tj. oboustranně přijatelnou dohodu) namísto správního rozhodnutí. Je zřejmé, že zákonodárce byl při koncipování této právní úpravy veden právě snahou zjednodušit a zrychlit (při zachování práv a oprávněných zájmů všech účastníků) dosud nepřijatelně dlouhé územní a stavební řízení.

Box 3 – Nový stavební zákon č. 183/2006 Sb., účinný od 1. 1. 2007

Územní rozhodnutí bude moci být nahrazeno tzv. územním souhlasem nebo tzv. veřejnoprávní smlouvou mezi žadatelem a obcí, proti nimž nebude možné odvolání. Podobně se klasické stavební povolení stane pouze jedním ze způsobů jak získat zákonný souhlas ke stavbě. Bude

⁸ Největší problém v režimu starého stavebního zákona představovala pro stavebníky-žadatele příprava podání žádosti o územní a stavební povolení s nutností získání souhlasu všech dotčených orgánů státní správy a majitelů rozvodných sítí a následně široké zákonné možnosti účastníků řízení zdržet vydání stavebního povolení cestou námitek a odvolání. Nejvíce zatěžující byla zejména nutnost získat pro vydání stavebního povolení stavebním úřadem souhlasná stanoviska dotčených orgánů, kterých mohlo být (v závislosti na typu a umístění stavby) až 57, přičemž každý z nich měl na vyřízení žádosti stavebníka 10-30 dnů a musel se opakovaně vyjadřovat při každé podstatnější změně projektu (stanoviska vydával zpravidla bezplatně). Extrémně vysoká administrativní a časová náročnost pak logicky vyvolávala dodatečné náklady žadatele (značně prodražovala samu přípravu stavby) a také podporovala rozvoj korupčního prostředí.

možná veřejnoprávní smlouva stavebníka s úřadem nebo tzv. certifikát autorizovaného inspektora.

Zákon rozšiřuje okruh staveb, pro něž je namísto stavebního povolení nutné pouze ohlášení a také drobných staveb, které bude možné realizovat i bez ohlášení (pro podnikatele však z jejich výčtu v zákoně připadají v úvahu zřejmě pouze malá reklamní a informační zařízení s plochou do 0,6 m²). Redukce stavebního řízení přinese i menší nároky na získávání souhlasu dotčených orgánů, v jejichž případě zákon současně stavebním úřadům ukládá, aby tyto dotčené osoby zatěžovaly co nejméně.

Nový stavební zákon dále stanoví pevné lhůty pro všechny typy řízení, omezuje možnost protahování řízení námitkami jeho účastníků.

Podstatná liberalizace prosazovaná novým zákonem spočívá v částečné privatizaci stavebního řízení uzákoněním institutu tzv. autorizovaného inspektora. Půjde o odborníka, který na základě zkoušky před odbornou komisí ministerstva pro místní rozvoj získá na 10 let oprávnění k posuzování stavební dokumentace a dalších podkladů nutných pro vydání stavebního povolení. Na vlastní odpovědnost pak vydá stavebníkovi certifikát, na jehož základě bude možné realizovat stavbu.

Zákon zjednodušuje i kolaudační řízení, kdy vedle rozhodnutí může stavební úřad vydat jen kolaudační souhlas (právě na základě posudku autorizovaného inspektora), resp. u staveb neotevřených veřejnosti bude postačovat oznámení stavebnímu úřadu, který bude mít 30 dnů na kontrolu, resp. po jejich marném uplynutí bude stavba zkolaudována.

Stavebníci a podnikatelé ve stavebnictví nový stavební zákon vítají a slibují si od něj výrazné urychlení územního a stavebního řízení. Ze zákona je patrná snaha o odbyrokratizování celého procesu vedoucího k realizaci a užívání stavby, a to přenesením větší části odpovědnosti na stavebníky, resp. na soukromé, státem autorizované osoby. Nepochybně jde o trend, který by měl ČR přiblížit k lépe hodnoceným evropským zemím. Zda pro něj nový stavební zákon vytváří dostatečný rámec se ukáže až po několika letech jeho fungování, neboť zcela nové instituty, jakými jsou územní, stavební a kolaudační souhlasy, veřejnoprávní smlouvy, úkony autorizovaných inspektorů atd., musí nejprve dotvořit a prověřit stavební praxe.

3.3 Regulace zaměstnávání

Podmínky regulace zaměstnávání SB hodnotí srovnáním té části institucionálně-právní regulace, která se přímo dotýká přijímání a propouštění zaměstnanců, a flexibility (či naopak rigidity) možného využití zaměstnance v rámci zákonné pracovní doby. SB srovnává země podle indexu rigidity zaměstnávání, který tvoří průměr tří subindexů – indexu obtížnosti přijímání pracovníků, indexu nepružnosti pracovní doby a indexu obtížnosti propouštění. Další dva ukazatele podmínek regulace zaměstnanosti měří náklady přijímání a propouštění pracovníků.

Hodnotící metodika SB vychází ze studie Bolera, Djankova, La Porty, Lopez de Silanese a Shleifera (2004), která na srovnání dat 85 zemí ukázala nezpochybnitelnou přímou závislost mezi vysokou mírou regulace zaměstnávání a mírou nezaměstnanosti, zejména ve skupině mladistvých a mladších pracovníků. Nižší regulace zaměstnávání naopak svědčí pružnosti pracovních trhů a vyšší nabídce pracovních příležitostí ze strany soukromého sektoru. Přísnější regulace zaměstnávání je empiricky nejlépe vysvětlitelná vlivem právní tradice a dílem i převažující politické orientace vlád. Země civilistické, tj. franko-německé právní tradice, mají sklon k formalističtější regulaci pracovního poměru než země anglosaské právní tradice. Je přitom pozoruhodné, že země zatěžující zaměstnavatele náročnější regulací pracovních vztahů jsou rovněž zeměmi, kde je komplikovaný vstup do podnikání a také vysoce formalizované (a tudíž neefektivní) soudní řízení. Rovněž země s dlouhou tradicí levicových vlád (Skandinávie)

v pracovně-právní regulaci zpravidla více chrání práva zaměstnanců a jejich odborových organizací. Bez empirického opodstatnění je naopak teorie odvolávající se na nezbytnost regulace pro efektivní nápravu tržních selhání, neboť více regulace prokazatelně nekoreluje s vyšší zaměstnaností, ale naopak s nezaměstnaností ohrožených skupin průřezového obyvatelstva (mladí, senioři, ženy, handicapovaní, menšiny).

Podle hodnocení SB zaujímala ČR v roce 2006 45. místo ve světě (44. v roce 2005) a 4. místo mezi zeměmi EU. V podmínkách EU je regulace zaměstnanosti v ČR jedna z nejméně zatěžujících, i když s jistým odstupem za nejliberálnějším Dánskem (15. místo), Velkou Británií (17. místo) a Belgií (23. místo). Srovnání ČR s nejlépe hodnocenými zeměmi EU, s průměrem EU-22 a také průměrem starých (EU-14) a nových (EU-8) členských zemí, ukazuje tabulka 4.⁹

Tabulka 4: Podmínky regulace zaměstnávání

	CZ	perc.	EU-22	perc.	EU-14	perc.	EU-8	perc.
rigidita přijímání	33,0	42,5	32,8	44,4	33,3	45,3	31,9	42,8
rigidita hodin	20,0	8,6	55,5	53,4	52,9	48,9	60,0	61,2
rigidita propouštění	30,0	40,2	39,1	52,8	37,9	51,3	41,3	55,5
náklady přijímání	35,0	94,8	27,7	77,9	27,0	74,0	29,0	84,7
náklady propouštění	21,7	24,7	34,3	40,1	9,3	44,6	25,5	32,2

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

Ze srovnání ČR s vyspělými zeměmi EU – s nimiž sdílí evropsky harmonizovaný základ řady institutů pracovního práva – vyplývá, že zaměstnavatelé v ČR jsou relativně málo zatěžováni regulací ve věci rigidity pracovní doby (možnosti přesčasů, noční práce, práce o víkendech, délka placené dovolené) a také nákladů propouštění (délka výpovědní doby, výše odstupného). ČR naopak zaostává oproti špičce EU v obtížnosti přijímání i propouštění a také v nákladech přijímání. Je to dáno – na straně obtížnosti a nákladů přijímání – především tím, že v ČR je zákoníkem práce zakázáno uzavírat pracovní poměry na dobu určitou na dobu delší 24 měsíců a zejména tím, že do nákladů přijímání se počítají všechny odvody a příspěvky, které zaměstnavatel ze zákona odvádí za každého zaměstnance. Ty v ČR dosahují více než třetiny hrubé mzdy, což představuje zátěž, která snižuje ochotu zaměstnavatelů přijímat nové zaměstnance a svádí k obcházení zákona odměňováním zaměstnanců mimo zákonnou mzdu.¹⁰

Na straně propouštění jsou v ČR zátěží především taxativně uzákoněné důvody, pro které smí dát zaměstnavatel zaměstnanci výpověď, dále povinnost zaměstnavatele

⁹ Jakékoli srovnání ČR s průměrem EU je nutné provádět s vědomím toho, že právě v podmínkách zaměstnávání je současná EU relativně nejméně liberální v mezinárodním srovnání. Plných 12 členských zemí z EU-22 umístila SB podle tohoto hlediska až do druhé stovky světového pořadí a průměrné umístění EU-22 by v důsledku toho odpovídalo až 99. místu daného pořadí. V roce 2006 plných 15 zemí z EU-22 omezovalo použití pracovních poměrů na dobu určitou a 19 zemí práci o víkendech. V 8 zemích z EU-22 potřeboval zaměstnavatel souhlas odborů s propuštěním více zaměstnanců najednou, v 15 zemích se musel řídit pravidly priority (poslední přijatý = první propuštěný) a v 16 zemích měl zaměstnavatel vůči propuštěnému povinnost nabídky jiného pracovního místa nebo rekvalifikace. Průměrný náklad zaměstnavatele na propuštění zaměstnance se v EU-22 rovnal jeho výdělků za 8 měsíců (SB, 2006). Na druhé straně je nutné přiznat, že země hodnocené SB jako nejméně zatěžující zaměstnavatele (Marshallovy ostrovy, Singapur, USA, Tonga, Maledivy) jsou natolik vzdáleny evropskému sociálnímu modelu, že přejímání jejich zkušenosti by narazilo na právní, sociální a tudíž i politické bariéry.

¹⁰ V průzkumu Hospodářské komory ČR, jehož výsledky byly publikovány jako Tisková zpráva dne 3. 10. 2006 *Zákoník práce*, na www.komora.cz, 93 % z 2010 podnikatelů-respondentů uvedlo, že vedlejší náklady práce, tj. odvody zaměstnavatele na zdravotní a sociální pojištění zaměstnanců, jsou v ČR vysoké.

oznamovat výpověď danou zaměstnanci odborové organizaci a zejména (do 31. 12. 2006, kdy skončila účinnost zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce) tzv. nabídková povinnost zaměstnavatele. Ta spočívala v povinnosti nabídnout propuštěnému nejprve jiné vhodné místo a také v povinnosti hledat ve spolupráci s úřadem práce nové zaměstnání pro zákonem chráněné kategorie zaměstnanců.

Skutečnost, že podnikatelům nejvíce vadí povinné odvody za zaměstnance a nemožnost propuštění zaměstnance bez hledání důvodu formálně odpovídajícího omezení danému zákoníkem práce ukázaly i výsledky ankety CES VŠEM mezi podnikateli z října-listopadu 2006. Hlavní výtky podnikatelů vůči pracovně-právní úpravě platné do 31. 12. 2006 odráží tabulka 5.

Tabulka 5: Důvody bránící tvorbě nových pracovních míst

	Průměr
Náklady (povinné odvody zaměstnavatele) spojené s přijetím nového zaměstnance	1,66
Faktická nemožnost okamžitého propuštění zaměstnance bez udání důvodu	1,74
Obtížné nalezení odpovídající odbornosti a praxe na současném trhu práce	1,78
Množství povinností/omezení zaměstnavatele dané zákoníkem práce	1,81
Admin. a fin. náročnost současného propuštění více zaměst. (zrušení provozovny nebo směny)	1,85
Nízká motivace a loajalita zájemců o méně placená pracovní místa	1,88
Administrativní povinnosti a náklady spojené s propuštěním zaměstnance	1,93

Poznámka: Známkou 1 označovali respondenti naprosto zásadní problémy hodné okamžitého řešení, známkou 2 velmi důležité problémy, jejichž řešení nelze dlouho odkládat a známkou 3 rovněž důležité problémy, jejichž řešení však může počkat. Pramen: CES VŠEM (2006).

Nový zákoník práce, účinný od 1. 1. 2007, může hodnocení ČR dle metodiky SB nepatrně vylepšit, a to zejména tím, že odstraňuje nabídkovou povinnost zaměstnavatele vůči propuštěným zaměstnancům a také povinnost hledat v součinnosti s úřadem práce nové zaměstnání pro chráněné kategorie zaměstnanců. Nová úprava pracovně-právních vztahů rovněž liberalizuje režim dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a zavádí též jistou flexibilitu do využívání pracovní síly v podobě tzv. konta pracovní doby. Zvýrazněním soukromoprávního principu co není zákonem zakázáno, je dovoleno, pak v omezené míře (neboť podstatná část ustanovení zákoníku je kogentních, tj. donucovacích a není možné se od nich odchýlit) umožňuje zaměstnavateli pružněji motivovat zaměstnance příslibem odměn a výhod nad rámec zákona.

Box 4 – ČR a praxe lépe hodnocených zemí EU

Srovnání ČR s nejlépe hodnocenými státy EU – Dánskem, Velkou Británií, Belgií - nabízí poučení v tom smyslu, že jako dlouhodobě udržitelné z hlediska ochoty zaměstnavatelů zaměstnávat a tudíž i pozitivního efektu pro celkovou zaměstnanost fungují v Evropě dva modely: severský a anglosaský (viz Sapir, 2005).

Severský model (Dánsko) je daňově nákladný, zaměstnavatel však není téměř zatížen odvody na zdravotní a sociální pojištění zaměstnanců, ani rigidními podmínkami jejich přijímání a propouštění. Nezaměstnaný má nárok na vysokou podporu až po dobu dvou let, musí však usilovat o návrat do práce účastí v rekvalifikačních kurzech, přijetím zaměstnání i mimo své bydliště atd. Této dánské kombinaci štědrého zajištění nezaměstnaných a nenákladnosti jejich zaměstnávání pro podnikatele se dostalo označení flexicurity a její prvky jsou kopírovány nejen v severských zemích, ale např. i v Nizozemsku nebo v Rakousku. Je doporučována Evropskou komisí v Zelené knize o trhu práce z listopadu 2006 neboť nejlépe naplňuje ideál konkurenceschopné a přesto sociálně ohleduplné regulace zaměstnávání a zaměstnanosti.

Anglosaský model (Velká Británie) rovněž nezatěžuje zaměstnavatele vysokými odvody ani hledáním zvláštních důvodů pro propuštění nepotřebných zaměstnanců. Daňově je méně nákladný než severský, nabízí však nezaměstnaným nižší podpory, neboť vychází z principu, že každý je odpovědný za svůj osud a pomoc má hledat nejprve v rámci rodiny. Až tam, kde selže trh i rodina,

nastupují mechanismy sociální politiky státu. Ta se vyznačuje testováním příjmu a majetku každého žadatele o podporu a dávkami v takové výši, aby motivovaly k přijetí i hůře placeného zaměstnání. Model dosahuje vysoké míry zaměstnanosti ovšem při relativně velkých sociálních rozdílech.

Kontinentální model, do něhož zatím patří i ČR (stejně jako lépe hodnocená Belgie), je daňově náročný a zatěžuje zaměstnavatele vysokými odvody, díky nimž ovšem dobře vyrovnává sociální rozdíly ve společnosti. Právě vysokým daňovým zatížením práce a relativně vyšší ochranou před propouštěním (v případě ČR, nikoli Belgie) tento model snižuje ochotu zaměstnavatelů zaměstnávat a málo efektivní kontrola nároků různých podpor z druhé strany nestimuluje nezaměstnané k přijetí hůře placeného zaměstnání. Výsledkem je nedostatečná míra zaměstnanosti v kombinaci se stoupající nákladností, které činí kontinentální model dlouhodobě neudržitelným.

Přesto je nový zákoník práce přijímán zaměstnavateli negativně, a to ze dvou hlavních důvodů. Jednak svými kogentními ustanoveními zvyšuje náklady zaměstnavatele na pracovní sílu, zejména tím, že zavádí povinnost zaměstnavatele platit zaměstnanci náhradu mzdy po dobu prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti (pro svou problematičnost byla účinnost této změny v prosinci 2006 odložena až na rok 2008), dále znemožňuje zaměstnávat na vedlejší pracovní poměr (tj. s kratší výpovědní dobou a bez odstupného v případě výpovědi). Rovněž nutí zaměstnavatele vyplácet nejméně minimální mzdu i pracovníkům na dohodu o pracovní činnosti a zvyšuje příplatky za práci přesčas, v noci a zavádí příplatek za práci o víkendů. Zkracuje sice minimální výpovědní dobu na dva měsíce, ale zvyšuje minimální odstupné vyplácené zaměstnanci na 3 měsíce (v případě skončení pracovního poměru z vážných zdravotních důvodů souvisejících s vykonávanou prací až na 12 měsíců!). Druhým důvodem nespokojenosti zaměstnavatelů je zvýraznění role odborů, které si nejen udržely právo téměř monopolního zastupování zaměstnanců (i těch, kteří nejsou členy), ale zejména získaly právo zastavit práci, pokud zjistí, že jsou ohroženy životy nebo zdraví zaměstnanců, a ze stejných důvodů mohou zakázat i práci přesčas nebo v noci. Navíc bez zmocnění odborů v kolektivní smlouvě nesmí zaměstnavatel (u něhož odbory působí) vydat vnitřní (např. mzdový) předpis.

Pracovní právo ČR od roku 2007 tedy na jedné straně usnadňuje propouštění tím, že odstraňuje nabídkovou povinnost zaměstnavatele, na druhé straně ho komplikuje vyšším odstupným. Celkově zvyšuje náklady zaměstnavatele na pracovní sílu, proto lze očekávat, že ochota zaměstnavatelů legálně zaměstnávat nestoupne, spíše bude pokračovat stav, v němž je běžné obcházení zákona (vyplácení zaměstnanců mimo mzdu, využití zakázaného švarc-systému, tj. de facto zaměstnávání de iure živnostníků), nebo povede k postupnému odsunu pracovně náročných provozů mimo území ČR.¹¹

3.4 Registrace vlastnictví

Podmínky registrace vlastnictví nemovitosti SB hodnotí podle hledisek počtu procedur, počtu dnů pro realizaci a relativní výše nákladů na související platby, pokud chce (v modelovém případě hodnocení SB) společnost s ručením omezeným koupit pozemek na stavbu v blízkosti největšího města v zemi.

Nižší administrativní a finanční nároky registrace vlastnictví nemovitostí urychlují a usnadňují dispozici s majetkem a jeho využití v dalších typech transakcí a posilují institut vlastnických práv. Není pochyb o tom, že převod vlastnického práva k nemovitosti

¹¹ V reprezentativním průzkumu Hospodářské komory (Hospodářská komora 2006b) 60,5 % podnikatelů odpovědělo, že nový zákoník práce negativně ovlivní nezaměstnanost, 51,3 %, že sníží produktivitu práce a 63,9 %, že zhorší přístup zaměstnavatelů k zaměstnancům. 37,5 % respondentů očekává zvýšení ceny práce a 73,5 % zvýšení vlivu odborů.

je soukromoprávní záležitostí mezi jejím převodcem a nabyvatelem a jakoukoli ingerenci státní moci do tohoto procesu je nutné omezit na minimum nezbytné k zajištění právní jistoty ohledně aktuální existence konkrétního vlastnického práva. Nenalezení tohoto optima vede k rozmachu korupčního jednání v případě, že státem prováděná procedura registrace je zdlouhavá, zpomaluje a znejistňuje převody nebo naopak k právnímu chaosu a nekončícím sporům v případě, že nelze jednoduše a hodnověrně zjistit, komu určitá nemovitost patří, zda již byla či nebyla prodána atd.

Podmínky zápisu do katastru nemovitostí odsunuly ČR na 58. místo v hodnocení SB (v roce 2005 byla ČR na 55. místě). V rámci EU-22 je ČR třináctá, ze zemí staré EU-14 nechala za sebou Irsko, Řecko, Portugalsko a zejména Belgie s Francií, které jsou dle registrace vlastnictví na samém konci nejen evropského, ale i světového pořadí. Srovnání s nejlépe hodnocenými zeměmi EU, celkovým průměrem, jakož i průměrem starých (EU-14) a nových členských zemí ukazuje tabulka 6.

Tabulka 6: Podmínky registrace vlastnictví

	CZ	perc.	EU-22	perc.	EU-14	perc.	EU-8	perc.
počet procedur	4,0	14,1	4,9	28,7	5,0	31,1	4,6	24,5
počet dnů	123,0	80,0	71,4	43,1	46,9	34,9	114,3	57,4
náklady	3,0	26,4	4,4	37,8	5,4	46,7	2,7	22,3

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

Z hlediska procedur vyžadovaných pro zápis nemovitosti je situace v ČR standardní: společnost potřebuje svůj ověřený výpis z obchodního rejstříku, smlouvu o převodu nemovitosti s ověřenými podpisy, posléze návrh na vklad do katastru nemovitostí a nakonec splnění daňové povinnosti. Problém spočívá v délce řízení o zápisu vkladu do katastru nemovitostí. Průměr 123 dnů je zcela nesrovnatelný s dvěma dny ve Švédsku nebo třemi dny v Litvě a vysoce převyšuje i průměrný údaj za EU-14. Ačkoli podle správního řádu má na tento úkon katastrální úřad 30 (v odůvodněných případech 60) dnů, realita je v ČR velmi rozdílná. Negativní hodnocení SB je dáno tím, že je srovnávána modelová situace nemovitosti v katastrálním území největšího města, tj. v případě ČR Prahy, kde je zápis do katastru nemovitostí chronicky nejproblematictější a nezdolavější z celé ČR.¹²

Relativní nákladnost převodu nemovitosti ve srovnání s nejlépe hodnocenými evropskými zeměmi je dána nikoli poplatky na zápis do katastru nemovitostí (aktuálně 500,- Kč), ale povinností prodávajícího (při ručení kupujícího) zaplatit do 3 měsíců po převodu daně ve výši 3 % z prodejní ceny nemovitosti. Zdanění či jiná forma zpoplatnění převodu nemovitosti (např. vysokým poplatkem za povinný notářský zápis) je v EU běžnou věcí a ve většině členských zemí jde o nákladnější úkon než v ČR. Slovensko je s náklady na převod ve výši 0,1 % ceny nemovitosti skutečným evropským unikátem, méně než 1 % z ceny zaplatí strany převodu také v Dánsku (0,6 %), Estonsku a Litvě (shodně 0,7 %) a v Itálii (0,9 %). Špatná platební morálka v ČR vedla k praxi deponování 5 % kupní ceny v notářské či advokátské úschově až do momentu zaplacení daně z převodu nemovitosti prodávajícím. Tímto způsobem se kupující – který ze zákona ručí

¹² Zatímco mimo hlavní město zvládají úředníci katastrálního úřadu zapsat nemovitost za 1-2 týdny, v Praze uvádějí i představitelé Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního průměrnou dobu zápisu mezi čtyřmi a pěti měsíci. Je to dáno náporem v průměru 60 000 podání ročně, které musí katastrální úřad v Praze zpracovat, což násobně převyšuje počet podání v jiných krajích. Výjimečnost Prahy z hlediska stavebního podnikání a obchodu s nemovitostmi tak nachází ve fungování katastrálního úřadu svou odvrácenou tvář.

státu za uhrazení této daně – za cenu vyšších nákladů zajišťuje pro případ, kdy by musel daň uhradit sám. Kupující musí v ČR rovněž počítat s dalšími náklady na notářskou či advokátskou úschovu peněz, protože v době, kdy katastr rozhoduje o vkladu (což může být v Praze i několik měsíců), je již kupní smlouva platně uzavřena, ovšem vlastnické právo k nemovitosti ještě nepřešlo na kupujícího a ten tudíž nemá zájem vyplatit prodávajícího.

Čeští podnikatelé považují podle ankety provedené CES VŠEM v říjnu-listopadu 2006 registraci nemovitostí za spíše druhořadý problém domácího podnikatelského prostředí. Svědčí to o tom, že doba hektických převodů nemovitostí po roce 1989 již minula a zároveň, že fungování katastru nemovitostí již mimo Prahu nepředstavuje pro podnikatele citelnou zátěž. Lze očekávat, že postupující zlepšení technického (digitalizace katastru nemovitostí) a personálního (vzdělávání a odměňování zaměstnanců) vybavení katastrálních úřadů – zřejmě do budoucna i s podporou vyšších správních poplatků – dále přispěje ke snížení časové náročnosti zápisů. Tím bude odstraněn klíčový nedostatek, který ČR sráží v mezinárodním hodnocení. Problémy způsobené dědictvím komunistického režimu, negujícího institut soukromého vlastnictví, ale také hektickým obdobím změn bezprostředně po roce 1989, kdy právní zajištění majetkových přesunů nebylo vždy bezvadné, však budou při převodech nemovitostí doznívat nepochybně ještě několik let.

SB se při stanovení své metodiky opírá o novou studii mapující ochranu věřitelů a fungování registrů dlužníků ve 129 zemích světa viz (Djankov, Mc Leish, Shleifer, 2006), která jasně prokazuje přímou závislost mezi vyšší mírou ochrany práv věřitelů, vyšší dostupností informací o dlužnících na straně jedné a vyšší poměru poskytnutých úvěrů k HDP sledované země a také rozvinutostí jejího úvěrového trhu na straně druhé. Snížení věřitelského rizika logicky prospívá podnikání tím, že zvyšuje dostupnost vnějších finančních zdrojů v ekonomice. Přes tuto zřejmou a očekávanou souvislost je pozoruhodné, že za sledovaných 25 let nedošlo mezi zeměmi k podstatnější konvergenci regulace směrem k optimálnímu modelu. Naopak, země žijí stále v mantinelech své právní tradice. Ta v zemích vycházejících z anglosaského práva upřednostňuje ochranu práv věřitelů a jejich šanci získat zpět půjčené peníze soukromoprávním soudním sporem. V zemích, jejichž právní tradice čerpá z napoleonského občanského zákoníku, je centrálním prvkem ochrany věřitelů státem provozovaný registr úvěrových informací. Kombinace obou přístupů se nevylučuje, v praxi však podle dosavadních zjištění není pravidlem. V bohatších a rozvinutějších ekonomikách jsou standardem lépe chráněná práva věřitelů a také vyšší pokrytí trhu soukromými registry úvěrových informací. Empirická data současně potvrzují, že v méně rozvinutých zemích je francouzská cesta státního registru dlužníků jedním z mála příkladů prospěšné intervence veřejné moci do sféry podnikání.

Box 5 – Jistota vlastnictví nemovitosti

Převody nemovitostí v ČR dodnes komplikuje přerušení normálního režimu vlastnických práv k nemovitostem mezi roky 1950 a 1992. V této době byl opuštěn tzv. *princip intabulace*, podle něhož vlastnické právo k nemovitosti vzniká až zápisem do katastru nemovitostí a nikoli již podpisem smlouvy o převodu. Pouze zápis v katastru nemovitostí je spolehlivým dokladem o vlastnictví nemovitosti. Ochrana dobré víry toho, kdo se spolehne na údaj uvedený v katastru nemovitostí, byla v ČR obnovena až s účinností od 1. 1. 1993, tzn. že nabytí vlastnického práva k nemovitosti před tímto datem je třeba prokázat i jinak než výpisem z katastru. Nákup takové nemovitosti pak vyžaduje nákladný právní audit vlastníka i jeho nemovitosti, což celou transakci zpomaluje a prodražuje, jde však o nezbytnou pojistku proti pozdějším právním sporům.

S ohledem na tuto zkušenost je zajímavý aktuální návrh, aby se po přijetí nového občanského zákoníku, k němuž by mělo dojít v nejbližších letech, realizoval převod vlastnického práva notářským, resp. advokátským zápisem, a nikoli až vkladem do katastru. Šlo by o návrat k tzv. *konsensuálnímu principu*, známému z období před rokem 1993 a fungujícímu dodnes v některých západoevropských zemích (v ČR pouze u nemovitostí nezapisovaných do katastru). Jakkoli je z principiálního pohledu žádoucí, aby stát vstupoval co nejméně do svobodné, smlouvou projevené vůle občanů, praktický přínos takové změny je sporný. Odpadne sice motiv ke korupčnímu jednání, který dnes představuje (zejména v Praze) zdlouhavé řízení o vkladu do katastru. O poznání více však strany převodu zaplatí u notáře (advokáta) za sepsání smlouvy o převodu ve formě veřejné listiny a ztratí se jednoduchá, každému přístupná kontrola nad tím, kdo určitou nemovitost vlastní.

V ČR (21. místo v roce 2006, 19. místo v roce 2005) je situace z pohledu hodnotících kritérií poměrně příznivá, a to jak v rozsahu a kvalitě úvěrových informací, tak i v intenzitě ochrany věřitelů. Podle SB je v tomto ohledu absolutní světovou špičkou Velká Británie (1. místo) a Německo (2. místo), zatímco ČR patří v rámci EU-22 do shodně hodnocené skupiny zemí tvořené Rakouskem, Finskem, Maďarskem a Španělskem. Tabulka 7 uvádí srovnání ČR s nejlépe hodnocenými zeměmi EU a průměry EU-22, starých (EU-14) a nových (EU-8) členských zemí.

Tabulka 7: Podmínky získávání úvěru

	CZ	perc.	EU-22	perc.	EU-14	perc.	EU-8	perc.
práva věřitelů	6,0	33,4	5,9	41,2	5,9	41,4	5,9	40,9
úvěrové informace	5,0	29,4	4,7	30,8	4,9	28,4	4,4	34,9
soukromý registr	51,0	14,8	36,5	34,2	45,5	29,0	20,7	43,3

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

ČR vychází z daného srovnání dokonce mírně nad průměrem EU-14. To je dáno zejména tím, že hodnocení zvláště románských a jihoevropských zemí EU (čerpajících ze vzpomínané francouzské právní tradice), od Belgie až po Řecko, je z daného hlediska horší. Index ochrany práv věřitelů, který odráží míru, v níž zástavní a konkurzní právo usnadňují úvěrování, by v brzké době mohl pro ČR vyznít ještě lépe. Od 1. 7. 2007, s účinností nového zákona o úpadku (tzv. insolvenční zákon, náhrada za nynější zákon o konkurzu a vyrovnání), budou mít konkurzní, tzv. oddělení věřitelé s pohledávkami zajištěnými zástavním právem přednostní nárok na 100 % z výtěžku prodeje zástavy. Dosud sice zástavní právo funguje v ČR spolehlivě (funguje rejstřík zástav, zástavní právo k nemovitosti je zaznamenáváno do katastru), přesto podnikatelé kritizují nezbytnou a nákladnou účast notáře při sepisování zástavní smlouvy. Podle stávajícího zákona o konkurzu a vyrovnání však mají oddělení věřitelé nárok na pouze 70 % výtěžku ze zpeněžení předmětu zástavy. Neuspokojenou část své pohledávky musí přihlásit k poměrnému uspokojení společně s dalšími konkurzními věřiteli ve třídě, která jim dle zákona náleží. To v praxi vede k přezajišťování, neboť úvěrové instituce požadují zástavu nejméně o 30 % hodnotnější než by odpovídalo hodnotě úvěru, aby v případě konkurzu nebyly poškozeny, což dostupnost úvěrů pro určité kategorie zájemců nepochybně snižuje.

Index úvěrových informací odráží rozsah, dostupnost a kvalitu informací, které lze získat z registrů dlužníků, resp. klientů úvěrových institucí. Kvalita úvěrových informací je v ČR relativně vysoká a míra pokrytí populace i rozsah informací se postupně zvyšují. Počty záznamů i dotazů v soukromém bankovním registru vzrostly za rok 2005 o více než 40 %. Od 1. 1. 2006 došlo k propojení soukromého bankovního a nebankovního registru, které obsahují údaje o klientech jak 19 v ČR působících bank a stavebních

spořitelén, tak i leasingových společností, poskytovatelů kreditních karet, spotřebitel-
ských úvěrů a operátory mobilních telefonů. Pokud by se pokrytí registry měřilo nikoli
v poměru k dospělé populaci, ale k podnikatelským subjektům působícím v daných
sektorech, ČR by vykazala 95 % bankovního, přes 90 % leasingového a cca 50 % splát-
kového trhu.

Box 6 – Jsou v ČR úvěry dostupné?

Ačkoli dostupnost úvěru již není českými podnikateli ani profesionály z oblasti bankovníctví
považována za kritický problém, jde spíše o zohlednění pozitivního posunu ve srovnání
s polovinou 90. let, kdy v ČR došlo k tzv. *credit crunch* a banky odmítaly jít do úvěrového rizika.
The Global Competitiveness Report 2005-2006 Světového ekonomického fóra (World Econo-
mic Forum, 2006) zařadil v roce 2006 ČR na 34. místo světového pořadí podle toho, jak se za
poslední rok zjednodušilo získání úvěru (známka 5,0, na škále 1-7, nejlepší Irsko a Slovensko:
5,9, nejhorší z EU Polsko: 4,1). Až 65. je však ČR v hodnocení toho, jak snadné je získat úvěr
jen na základě podnikatelského plánu bez ručení zástavou (známka 3,1, nejlepší Dánsko: 5,6,
nejhorší z EU Itálie: 3,0). Vedle Dánska patří podle Světového ekonomického fóra mezi světo-
vou špičku ve snadnosti získávání úvěrů Velká Británie, Švédsko, Nizozemsko, Finsko a Irsko.
I Slovensko na 29. místě je se známkou 4,4 hodnoceno podstatně lépe než ČR. Existující obtí-
že v ČR odrážejí i výsledky ankety CES VŠEM mezi podnikateli z října-listopadu 2006. Vysoké
požadavky na zajištění úvěru zástavou označili respondenti za druhé nejzávažnější negativum,
kterým bankovní sektor brzdí rozvoj podnikání v ČR a v celkovém hodnocení za naléhavý pro-
blém. Nedostupnost úvěrů pro začínající podnikatele sice nezařadili mezi nejpalčivější problémy
podnikání, považují ji však za podstatně větší problém než např. dříve velmi kritizované fungo-
vání obchodního rejstříku.

Za nejslabší místa českého bankovního trhu označují podnikatelé vedle vysokých po-
platků za služby a požadavků na zajištění úvěrů ještě nezám bank o málo bonitní kli-
enty (živnostníky a mikro-firmy) a standardně cenu úvěrů. Názor českých podnikatelů
na dopad chování bank na jejich podnikání a konkurenceschopnost ukazuje tabulka 8.

Tabulka 8: Čím bankovní sektor v ČR brzdí podnikání a konkurenceschopnost?

	Průměr
Vysoké bankovní poplatky	1,42
Vysoké požadavky na zajištění úvěrů (zástavy)	1,51
Nezám o malé klienty (živnostníky a mikro-firmy)	1,9
Drahé úvěry	1,92
Neochota hledat vstřícná řešení, dostane-li se podnikatel do platebních problémů	2,04
Sledování zájmů nadnárodních/zahraničních vlastníků bank, nikoli českého podnikatele-klienta	2,1
Málo zohledňuje informace z registrů dlužníků a neplatičů	2,41
Omezená paleta bankovních produktů adaptovaných na potřeby podnikatelů	2,42
Nedostatečná morálka v bankovním prostředí	2,54
Příliš zohledňuje informace z registrů dlužníků a neplatičů	2,77

Poznámka: Známku 1 označovali respondenti naprosto zásadní problémy hodné okamžitého řešení,
známku 2 velmi důležité problémy, jejichž řešení nelze dlouho odkládat, a známku 3 rovněž důležité
problémy, jejichž řešení však může počkat. Pramen: CES VŠEM (2006).

Jak patrně, ani fungování bankovního registru a využívání informací z něj není podnika-
teli považováno za aktuálně palčivý problém. Bankovní profesionálové vidí hlavní ne-
dostatky spíše v nízké obecné informovanost klientů o finančním trhu, o jeho regulaci,
produktech a také o svých právech. Tím je podle nich dána i relativně nižší úroveň
ochrany spotřebitelských práv v ČR ve srovnání s vyspělými zeměmi EU (Czech Busi-
ness Weekly, 2006). Přesto je zřejmé, že oproti situaci v polovině 90. let, kdy se naplno
projevovovala negativa neefektivního státního vlastnictví bank, došlo v ČR k rozhodnému
zlepšení bankovního sektoru a tedy i fungování úvěrového trhu. Není pochyb o tom, že

rozhodným činitelem tohoto procesu byla privatizace největších bankovních domů do rukou nadnárodních bankovních skupin.

3.5 Ochrana investorů

V oblasti ochrany investorů je hodnocena síla ochrany minoritních akcionářů vůči zneužití podnikových aktiv ze strany manažerů. Ukazatele rozlišují tři klíčové oblasti ochrany investorů: průhlednost transakcí, odpovědnost manažerů za vlastní operace a možnost žaloby akcionářů proti manažerům. Hodnotící indexy SB jsou konstruovány na základě toho, jak právo země ochraňuje práva investorů v situaci, kdy si kupující společnost kupuje část aktiv jiné společnosti, přičemž majoritním vlastníkem na straně kupujícího (reprezentovaný 2 místy v 5-ti členném představenstvu), jakož i na straně i prodávajícího, je tatáž fyzická osoba.

Nová studie, na níž se SB ve své metodice odvolává viz (Djankov et al., 2006), ukázala na základě dat ze 72 zemí, že investoři (akcionáři) jsou proti škodám způsobeným úmyslným jednáním najatého managementu (dominantního akcionáře) nejlépe chráněni tam, kde mají přístup k informacím o připravovaných transakcích a mají zároveň usnadněn přístup k soudům (aktivní legitimace, usnadněné důkazní břemeno) v případě, že chtějí jednání managementu (dominantního akcionáře) napadnout žalobou. Tomuto ideálu (a tedy nejvyšším hodnotám indexu ochrany investorů) se nejvíce blíží země anglosaské právní tradice. V zemích francouzské, civilně-právní tradice, je důraz položen na veřejnoprávní kontrolu společností (zejména veřejně obchodovaných a.s.), která však nevede ke srovnatelné efektivitě ochrany práv investorů. Empirická data ukazují, že hrozba trestním postihem (ať již proti fyzické, tak v některých zemích i právnické osobě) není efektivní pojistkou proti konfliktnímu jednání najatých manažerů nebo dominantních akcionářů. Nejhorší situace panuje v těch zemích, kde převládá nekontrolovaný *laissez-faire*, neboť minimální ochrana akcionářských práv vedla pouze k nerozvinutosti finančních trhů. To podvázalo rozsah investičních aktivit v ekonomice, protože soukromí investoři nenašli dostatečné záruky, že nedojde ke zneužití svěřených zdrojů, resp. že existuje šance na efektivní postih a nápravu takového jednání.

V hodnocení ČR (83. místo) je situace značně nevyrovnaná. Nejhuře je hodnocena otevřenost a průhlednost transakcí, naopak velmi dobře odpovědnost manažerů za vlastní jednání, resp. možnost podání žaloby proti členům statutárního orgánu akcionáři. Srovnání ČR a nejlépe hodnocených zemí EU, dále s průměry EU-22, starých (EU-14) a nových (EU-8) členských zemí ukazuje tabulka 9.

Tabulka 9: Podmínky ochrany investorů

	CZ	perc.	EU-22	perc.	EU-14	perc.	EU-8	perc.
index otevřenosti	2,0	87,9	5,5	48,6	6,2	41,5	4,4	61,0
index odpovědnosti	5,0	53,8	4,5	59,0	4,5	56,9	4,4	62,7
index žalovatelnosti	8,0	17,4	6,5	46,7	6,1	52,8	7,1	36,1

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

Příznivá úroveň odpovědnosti a žalovatelnosti statutárních orgánů za zneužití svěřených zdrojů pro soukromý prospěch v ČR je dána obchodním zákoníkem. V případě sporu nemusí žalující společnost dokazovat, že členové statutárního orgánu se dopustili protiprávního jednání, naopak žalovaní dokazují, že jednali s péčí dobrého hospodáře. Členové statutárního orgánu odpovídají neomezeně za škodu způsobenou společností a této

odpovědnosti se nemohou zprostit smluvně ani prostřednictvím stanov společnosti. Navíc člen statutárního orgánu se může dopustit i řady trestných činů, a to jak z pouhé nedbalosti (předlužení, porušení povinnosti při správě cizího majetku), tak i úmyslných (podvod, úvěrový podvod, zneužití informací v obchodním styku, zkreslování údajů o stavu hospodaření atd.).

Dílčí příznivé hodnocení ČR z hlediska žalovatelnosti statutárních orgánů však snižuje nízká úroveň otevřenosti informací o prováděných transakcích. Ze srovnání ČR s nejlépe hodnoceným Irskem např. vyplývá, že v ČR by o nákupu aktiv společnosti pod kontrolou člena statutárního orgánu kupujícího mohl spolurozhodovat i tento člen v konfliktu zájmů, což by v Irsku nebylo možné. Neprodlená informace akcionářům o tom, že člen představenstva je v dané transakci v konfliktu zájmů, je v Irsku povinností, zatímco v ČR vyžadována není. Daný člen nemusí v ČR ani povinně informovat představenstvo, zatímco v Irsku je vedle této informace nucen poskytnout i veškeré detaily o svých zájmech v prodávající společnosti.¹³

Box 7 – Odpovědnost členů statutárního orgánu společnosti za způsobenou škodu

Podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, je vztah mezi společností a členy jejího statutárního orgánu nikoli pracovně-právní, ale obchodně-právní. Odpovědnost členů statutárního orgánu za škodu způsobenou společností je tudíž zásadně konstruována jinak než u zaměstnanců, kteří jsou v rámci plnění pracovních úkolů postižitelní jen v případě zaviněné škody a jen do výše 4,5-násobku svého průměrného výdělku. Naopak, jednatelům či členům představenstva není nutno dokazovat zavinění, sami musejí dokazovat, že postupovali s péčí řádného hospodáře, resp. v souladu s pokyny valné hromady společnosti, které nebyly v rozporu s právními předpisy (splnění pokynu, který je v rozporu se zákonem, je člen statutárního orgánu povinen odmítnout, jinak za jeho následky odpovídá). Pokud škodu společnosti způsobilo více členů představenstva, odpovídají za ni společně a nerozdílně, tj. společnost ji může vymáhat na kterémkoli z nich.

Za společnost musí škodu vymáhat představenstvo, pokud to není možné, pak dozorčí rada a neučiní-li tak, může se úkolu ujmout i jednotlivý akcionář či akcionáři. Škoda musí být odpovědnými členy statutárního orgánu nahrazena v plné výši a této odpovědnosti se nemohou zprostit ani smlouvou uzavřenou se společností ani ustanovením jejích stanov (šlo by o absolutně neplatná ujednání). Členové představenstva, kteří škodu způsobili a dosud ji společnosti neuhradili, se navíc dostávají do postavení ručitelů za závazky společnosti vůči třetím osobám. Pokud společnost např. zastaví platby, mají její věřitelé možnost požadovat dlužné plnění po členech jejího statutárního orgánu, a to až do výše škody, kterou tito společnosti neuhradili. Toto ručení za závazky společnosti zaniká, jakmile člen představenstva škodu plně nahradí.

Pro členy dozorčí rady platí uvedená zákonná úprava odpovědnosti přiměřeně, tj. např. využijeli dozorčí rada v souladu s obchodním zákoníkem svého práva neudělit předchozí souhlas nebo zakázat představenstvu určité jednání jménem společnosti, ti její členové, kteří pro takové rozhodnutí hlasovali, odpovídají za případnou škodu, jež jeho splněním společnosti vznikla.

Malá dostupnost relevantních informací o společnostech v kombinaci s pomalou a často i nekvalitní prací českých obchodních soudů vedou v součtu k neefektivnosti procesních nástrojů daných zákonem minoritním akcionářům, jakož i neexistenci účinných nástrojů

¹³ Čeští podnikatelé označili v anketě CES VŠEM z října-listopadu 2006 nedostatečnou faktickou možnost postihu statutárního orgánu za škody způsobené společností nikoli za klíčový, přesto však za velmi důležitý problém, jehož řešení by nemělo být dlouho odkládáno. Na jistý nedostatek ČR v tomto ohledu shodně poukázala ročenka Světového ekonomického fóra *The Global Competitiveness Report 2005-2006* (World Economic Forum, 2006), která zařadila ČR na 32. místo světového pořadí podle míry odpovědnosti manažerů firem vůči akcionářům (známka 5,0 ze škály 1-7, nejlepší Velká Británie: 6,0, nejhorší z EU Polsko: 3,9).

proti zneužívání hospodářské moci majoritními vlastníky. To vše se odráží v celkově nepříznivém hodnocení ČR SB v této kategorii.¹⁴

3.6 Platba daní

V případě podmínek plateb daní SB hodnotí počet daňových procedur a časovou náročnost v počtu hodin za rok, které vyžaduje příprava, podání a platba zejména tří hlavních typů daní: z příjmu právnických osob, z přidané hodnoty a plateb povinného pojištění odváděných za zaměstnance, jakož i daně spotřební, z nemovitosti a silniční. Celková daňová zátěž měří v procentech ze zisku společnosti všechny daně, které platí podnik s výjimkou daně ze mzdy a odvodů na sociální zabezpečení.

Hodnotící metodika SB vychází z nové studie viz (Djankov, Simons, 2006) dokládající nepřímou závislost mezi výší daňových sazeb, množstvím výjimek a daňových úlev na straně jedné a údaji o zaměstnanosti, míře úspor a investic sledovaných zemí na straně druhé. Vyšší daňové břímě logicky neprospívá podnikání a posiluje sklon k daňovým únikům. Toto břímě však není podle citované studie dáno pouze aktuální výší daně z příjmu právnických osob (resp. *corporate tax*), ale zahrnuje i veškeré další daně a jim podobné odvody placené podnikatelem a také sám počet druhů daní a s nimi související délku a složitost daňových procedur, jakož i komplexitu daňových předpisů. Stát, který chce stimulovat podnikání a zefektivnit jeho zdanění tak musí zásadně věnovat pozornost všem těmto aspektům, tj. výši sazeb, počtu daní, složitosti předpisů a procedur a časové náročnosti splnění daňových povinností. Pouze komplexně působící daňovou reformou může dosáhnout jak lepšího plnění daňových povinností ze strany podnikatelů, tak i vyšší atraktivity země pro ty, kteří v ní chtějí investovat a najímat pracovníky.

Box 8 – Ochrana práv akcionářů v ČR

Běžným standardem v ČR je prozatím relativně menší tlak akcionářů i institucí na vyšší úroveň kontroly statutárních a kontrolních orgánů společností, než vyžaduje zákon (např. přes dobrovolné kodexy chování a standardy corporate governance). Orgány společností jsou zpravidla obsazovány minimálním předepsaným počtem členů (po 3 v představenstvu i v dozorčí radě), což svědčí spíše o uchování obchodního tajemství než zajištění vysoké transparentnosti. V ČR si řada (na burze nekotovaných) společností běžně a beztrestně neplní informační povinnost vůči sbírce listin obchodního rejstříku. Jedním z důvodů přetrvání tohoto neduhu je skutečnost, že u akciových společností v ČR existuje mimořádně vysoká koncentrace vlastnictví v rukách majoritního vlastníka, což snižuje význam a funkčnost jemných mechanismů vzájemné kontroly a odpovědnosti členů představenstva a dozorčí rady, jakož i protitlak ze strany ostatních akcionářů.

K posílení již tak dominantního vlivu majoritních vlastníků českých akciových společností došlo v roce 2005 implementací 13. směrnice práva obchodních společností ES o nabídkách převzetí. Novelou obchodního zákoníku byl vlastníkovi více než 90 % akcií umožněn tzv. squeeze-out, tj. vytěsnění minoritních akcionářů za přiměřenou náhradu. Dopad této právní úpravy v praxi vyvolal značně rozporuplné reakce (mj. zda nejde o popření vlastnického práva) a vyžádal si novou úpravu způsobu stanovení a kontroly vytěsňovací ceny (nyní na základě znaleckého posudku a přezkumu ze strany dozorového útvaru České národní banky). Nepřekvapuje, že již citovaná ročenka Světového ekonomického fóra *The Global Competitiveness Report 2005-2006* (World Economic Forum, 2006) zařadila ČR podle zákonné a skutečné ochrany práv minoritních akcio-

¹⁴ Sami čeští podnikatelé však nejsou k tomuto problému až tak citliví. V již citované anketě CES VŠEM z října-listopadu 2006 plných 17,5 % respondentů uvedlo, že ochranu vlastníků, resp. investorů nepovažují za závažný problém domácího podnikání a pokud podle nich jejich práva něco ohrožuje, pak jsou to především obecnější problémy pomalého soudnictví, rozšířené korupce a nestability právní úpravy.

nářů až na 71. místo světového pořadí (známka 4,1 ze škály 1-7, nejlepší Švédsko: 6,4, nejhorší z EU Slovinsko: 3,4).

ČR zaujala v roce 2006 v hodnocení SB výrazně podprůměrné 110. místo (v roce 2005 byla 104.). Mimořádnou zátěž pro podnikatele představuje časová náročnost splnění daňových povinností, třebaže sám počet daňových procedur je poměrně nízký a celková daňová zátěž patří v rámci EU spíše k průměrným. Srovnání ČR s nejlépe hodnocenými zeměmi EU a také s průměrem EU-22, starých (EU-14) a nových (EU-8) členských zemí EU ukazuje tabulka 10.

Tabulka 10: Podmínky platby daní

	CZ	perc.	EU-22	perc.	EU-14	perc.	EU-8	perc.
počet procedur	14,0	13,2	18,8	23,7	16,9	20,4	22,1	29,4
časová náročnost	930,0	94,2	260,1	45,1	222,2	40,0	326,4	54,2
daňová zátěž	49,0	62,6	50,7	59,0	52,8	61,5	47,0	54,5

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

Nejaktutnější reformním úkolem je zjednodušení a zpřehlednění daňové soustavy a zlepšení kvality práce správců daně. Podle SB je v ČR pro podnikatele časově nejnáročnější administrativa spojená s odvody na sociální a zdravotní pojištění zaměstnanců (420 hodin), následovaná povinnostmi souvisejícími s DPH (360 hodin) a poté s daní z příjmu právnických osob (150 hodin). I každá z těchto daní jednotlivě je co do časového nákladu pro českého podnikatele náročnější než zajištění celé daňové povinnosti v Irsku, Velké Británii či Dánsku.

Složitost a časté změny daňového systému jsou trvalou stížností českých podnikatelů a jejich asociací.¹⁵ K tomu přistupují i různé výklady daňových předpisů ze strany jednotlivých finančních úřadů a soudů. Ročenka *The Global Competitiveness Report 2005-2006* Světového ekonomického fóra (World Economic Forum, 2006) zařadila ČR až na 89. místo ve světě z hlediska míry, v jaké daně omezují ochotu pracovat a investovat (průměrná známka 2,8 na škále 1-7, nejlepší z EU Slovensko: známka 5,5, nejhorší z EU Belgie: 2,1). Podle *Business Environment and Enterprise Performance Survey 2005*, SB a Evropské banky pro obnovu a rozvoj (World Bank, 2005) představuje daňová zátěž podnikatelský problém pro téměř 90 % respondentů, zatímco 80 % respondentů považuje za výraznou zátěž i procedury spojené s plněním daňových povinností. Nestabilita a složitost daňových předpisů, jakož i náročná administrativa a platba daní, zvítězily mezi stížnostmi podnikatelů (společně s kritickými ohlasy na adresu soudnictví) i v anketě CES VŠEM z října-listopadu 2006. Výsledné pořadí obtížnosti daňových povinností z pohledu podnikatelů ukazuje tabulka 11.

Tabulka 11: Aspekt daňové povinnosti nejvíce zatěžující podnikání

	Průměr
Časté změny daňových předpisů, metodických stanovisek, formulářů	1,25
Rozsah a složitost daňových předpisů	1,36
Vysoké sazby daní	1,53
Změny závazných předpisů se zpětnou účinností	1,55
Počet daňových procedur, kterými musí plátce daně za rok projít	1,78
Nevstřícný výkon daňové správy	2,06

¹⁵ Např. v průzkumu společnosti Ernst & Young publikovaném 30. 3. 2006 se 72 % podnikatelů-respondentů domnívalo, že český daňový systém není dostatečně transparentní, 46 % přímo uvedlo, že nejasná daňová pravidla a časté změny brání rychlejšímu rozvoji podnikání v ČR.

Nezodpovědné chování úředníků finančních úřadů	2,40
Vysoké náklady na nezbytného daňového poradce	2,41

Poznámka: Známkou 1 označovali respondenti naprosto zásadní problémy hodné okamžitého řešení, známkou 2 velmi důležité problémy, jejichž řešení nelze dlouho odkládat a známkou 3 rovněž důležité problémy, jejichž řešení však může počkat. Pramen: CES VŠEM (2006).

Z hlediska celkové daňové zátěže došlo v ČR od 1. 1. 2006 ke snížení daně z příjmu právnických osob na 24 %, osobám samostatně výdělečně činným byly zvýšeny výdajové paušály (tj. daňově odečitatelné položky až na 80 % z příjmu u zemědělců a 60 % u řemeslných živností), výdaje na vědu a výzkum může podnikatel ze 100 % odečíst od základu daně z příjmu. Drobnější úlevy se staly skutečností u daně silniční a u daňové uznatelnosti nákladů zaměstnavatele na dopravu zaměstnanců do zaměstnání. Jistým pozitivem z hlediska časové náročnosti daňové povinnosti podnikatelů je další rozšíření (od 1. 1. 2007) tzv. editační povinnosti správce daně (tj. vázanosti finančního úřadu vlastním výkladovým stanoviskem) na vybrané typy daňových operací, nikoli však ještě uzákonění obecné editační povinnosti, po které podnikatelé i jejich asociace již několik let volají.¹⁶ Mezi podnikatelsky nevstřícné daňové novinky poslední doby je naopak nutné zařadit např. nemožnost zaplatit finančnímu úřadu v hotovosti více jak 10 000,- Kč za jednu daň v jeden den, jakož i rozdělení příslušnosti k placení a vymáhání platebních povinností mezi finanční a celní úřady (tj. povinnost podnikatele komunikovat pro účely některých úhrad, pokut a penále s různými úřady).

Jakkoli se celková daňová zátěž podnikání v ČR mírně snižuje, k podstatnému zjednodušení a zpřehlednění daňové soustavy a tím i k výraznému ulehčení celkového daňového břemene podnikatelů prozatím nedochází. Ve světle nehospodárného přístupu veřejné moci k prostředkům daňových poplatníků je navíc stále aktuálnější otázka nákladnosti státu coby servisní organizace občanů a adekvátnosti kvality veřejných služeb, které jim za vybrané daně poskytuje (k nim patří rovněž samotná kvalita podmínek podnikání).

3.7 Podmínky zahraničního obchodu

Podmínky zahraničního obchodu SB hodnotí na základě počtu a nákladnosti všech procedurálních požadavků vývozu a dovozu standardizované zásilky zboží. Zahrnuty jsou všechny úřední procedury od dohody mezi dvěma smluvními stranami až po doručení zásilky a jejich náročnost na počet podpisů, dokumentů a dnů nutných k vyřízení.

Nízká administrativní zátěž obchodních aktivit podporuje konkurenceschopnost produkce na zahraničních a domácích trzích, snižuje sklon k obcházení zákona a ke korupčnímu jednání. Pod tlakem jednání v rámci Světové obchodní organizace i jednotlivě

¹⁶ Aktuální znění zákona o daních z příjmů umožňuje finančním úřadům vydávat závazná stanoviska k výkladu pouhých dvou paragrafů. Po zevšeobecnění editační povinnosti volají Hospodářská komora ČR i Svaz průmyslu a dopravy ČR; Ministerstvo financí ČR ji odmítá s poukazem na možnost zahlcení finančních úřadů a také argumentem, že tato povinnost správce daně není v zemích EU běžná. Společně s dalším rozšířením editační povinnosti správce daně se předpokládá i zavedení správního poplatku za podání žádosti pro závazné individuální, skupinové nebo produktové posouzení. Výše nevratného poplatku má být závislá na předmětu posouzení, a to v rozsahu 5 000 – 50 000 Kč. Daňoví poplatníci budou tento požadavek státní správy stěží považovat za vstřícný krok. Podrobněji viz Rada pro rozvoj podnikatelského prostředí: *Zásadní změny v podnikatelském prostředí v roce 2006*, www.mpo.cz

vých regionálních tržně-integračních uskupení dochází celosvětově k odbourávání tarifních i netarifních bariér zahraničního obchodu a tím i k zániku či zjednodušení procedur, kterými státy tradičně přechod zboží přes vlastní hranice zatěžovaly. Jak však ukazuje zkušenost z odstraňování obchodních překážek při budování jednotného trhu EU, ani mezi státy se srovnatelnou úrovní rozvoje není úplné odstranění kontroly mezi-státního obchodu snadno realizovatelným požadavkem. Mezi zeměmi přetrvávají historicky dané rozdíly v nepřímých daních, v technických požadavcích na výrobky, v ochranně spotřebitele apod., pro které je nutné, aby dovozci uváděli své zboží na cílové trhy na základě splnění určitých požadavků. V zájmu rozvoje obchodu a podnikání je však žádoucí, aby tyto požadavky byly všude, kde je to možné, plněny ex-post a zbytečně nevytvářely fyzickou bariéru obchodu v podobě zdlouhavých kontrol na státních hranicích, aby prováděné kontroly nepředstavovaly svou časovou a finanční náročností specifickou překážku plynulých obchodních transakcí.

Podmínky v ČR, oceněné SB 41. místem v roce 2006 (39. místo v roce 2005), jsou v rámci EU-22 podprůměrné (16. místo), odstup od nejlepších (Finsko, Dánsko, Estonsko, Německo) však není propastný, zejména díky značnému stupni sjednocení celních sazeb a procedur přímo účinnými nařízeními EU. Srovnání ČR s nejlépe hodnocenými zeměmi EU, dále průměrem EU-22 a také starých (EU-14) a nových (EU-8) členských zemí ukazuje tabulka 12.

Box 9 – Daňové povinnosti v ČR

Daňový systém ČR je v hlavních rysech podobný systémům většiny vyspělých zemí EU, neboť byl po roce 1989 formován s perspektivou členství ČR v EU. Daňové příjmy státu pocházejí zhruba ve stejné míře z přímých a nepřímých daní. Kompletní daňový kalendář zahrnuje aktuálně 62 termínů, v nichž by plátce povinný ke všem druhům daní měl plnit své zákonné povinnosti (daňové přiznání, záloha, odvod či splátka daně). Ačkoli zdaleka ne každý podnikatel plní v průměru pět povinností vůči správci daně za měsíc, jde vždy o rozsáhlou agendu, ztíženou navíc komplikovanou a často se měnící právní úpravou, jejíž vinou se prakticky žádný podnikatel neobejde bez služeb daňového poradce. Na zpracování agendy daňových povinností menší-střední firmy vynaloží daňový poradce 10-15 hodin měsíčně a jednou za zdaňovací období dalších 30-40 hodin na zpracování daňového přiznání. S velikostí firmy (s větším počtem jejích aktivit, transakcí, zaměstnanců, majetku atd.) náročnost daňové agendy roste.

Přímé daně: *Daň z příjmu fyzických osob* platí zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ), v roce 2006 ve čtyřech daňových pásmech podle výše dosaženého příjmu, a to v rozsahu 12-32 %. Daň zaměstnanců je měsíčně strhávána zaměstnavatelem, OSVČ platí zálohy a každoročně podávají daňové přiznání. Dividendy a úrokové příjmy jsou daněny 15% srážkovou daní. Každý plátce si může od daně odečíst řadu slev. *Daň z příjmu právnických osob* je stanovena na 24 %, v letech 2003-2006 došlo k jejímu poklesu o sedm procentních bodů. Investiční fondy a společnosti podléhají nižší sazbě daně. Právnické osoby platí zálohy na daně a následující rok podávají daňové přiznání. Doba daňového odpisování majetku se pohybuje mezi třemi a padesáti lety podle typu majetku, v roce 2005 došlo ke zkrácení doby odpisování movitého majetku. *Daň z nemovitosti* platí majitelé pozemků a budov. Základ daně je u pozemků dán výměrou, případně jejich cenou. Sazba daně závisí na kvalitě pozemku, jeho umístění a způsobu využití. U staveb vychází základ daně ze zastavěné plochy, sazba z typu užití stavby. Zdaňovacím obdobím je kalendářní rok. *Silniční daň* se odvádí z vozidel používaných nebo určených k podnikání, Sazby jsou stanoveny jako pevně dané roční částky. Zvláštní poplatek stanoví zákon pro služební i osobní vozidla za užití dálnic. *Dědická a darovací daň* se pohybují mezi 0,5 – 40 % v závislosti na vztahu mezi zůstavitelem/dárcem a dědicem/obdarovaným.

Nepřímé daně: *Daň z přidané hodnoty* vychází z harmonizačních směrnic EU. Základní sazba je stanovena na 19 %, snížená na 5 % (vybrané, sociálně citlivé kategorie zboží a služeb). Povinnost registrace k DPH vzniká osobám s ročním obrátem přes 1 milion Kč, odvádí se měsíčně nebo čtvrtletně v závislosti na výši obrátu plátce. Od DPH jsou osvobozeny finanční služby a zboží vyvážené mimo ČR. Z dováženého zboží je DPH součástí pravidelného daňového přiznání. *Spotřební daně* na minerální oleje, líh, pivo, víno a tabákové výrobky rovněž vycházejí z harmonizačních směrnic EU. Zdaňovacím obdobím je kalendářní měsíc, daň je splatná po

uvedení zboží do volného oběhu (resp. po opuštění registrovaného daňového skladu) a to do 40 dnů po skončení příslušného zdaňovacího období. U tabákových výrobků se daň stává splatnou nákupem tabákových nálepek (kolků). Sazba daně z převodu nemovitostí je stanovena na 3 % z prodejní ceny, případně z ceny určené posudkem, je-li tato vyšší. Plátcem je prodávající. Mezi ostatní nepřímé daně lze zahrnout *poplatky za znečištění vzduchu, vody a poplatky za odpad*.

Zátěž mezinárodně obchodujících podnikatelů je v ČR o něco příznivější v případě vývozu, kde je hůře hodnocena pouze časová náročnost, zatímco počet dokumentů a podpisů patří k lepšímu průměru i v širším mezinárodním srovnání. Administrativní náročnost dovozu je relativně větší, byť nikoli dramaticky. Horšího hodnocení se ČR, ve srovnání s nejlépe hodnocenými zeměmi EU, dostává zejména pro časovou náročnost celních operací, následovanou počtem dokumentů a podpisů. Vzhledem k tomu, že celní procedury zahraničního obchodování jsou zásadně ovlivněny unifikací v rámci EU (jednotný celní kodex a jednotný celní tarif EU), jde zřejmě o rozdíly dané skutečností, že ČR nemá, vyjma mezinárodních letišť, vnější hranici EU a tudíž její vnitrozemské celnice vyžadují od dovozců i tranzitní dokumenty, případně potvrzení o původu zboží. Další časové rozdíly oproti ostatním členským zemím mohou být způsobeny spíše mimoprávními skutečnostmi, zejména kvalitou a rychlostí státní správy na úseku zahraničního obchodu a rovněž dostupností asistenčních služeb.¹⁷

Tabulka 12: Podmínky zahraničního obchodu

	CZ	perc.	EU-22	perc.	EU-14	perc.	EU-8	perc.
počet dokumentů - vývoz	5,0	11,1	5,3	19,6	4,7	12,2	6,4	32,5
počet dnů	20,0	41,1	12,2	18,6	10,5	13,1	15,3	28,3
náklady – vývoz	713,0	27,6	939,7	42,6	884,6	40,5	1036,1	46,2
počet dokumentů - dovoz	8,0	28,7	6,8	23,1	5,9	16,7	8,4	34,2
počet dnů	22,0	36,2	14,7	19,2	12,4	13,6	18,9	29,1
náklady – dovoz	833,0	25,8	998,5	35,5	942,4	33,5	1096,8	39,1

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

Přesto čeští podnikatelé nepovažují administrativní zátěž spojenou se zahraničním obchodem za akutní podnikatelský problém. Může to vyplývat i ze skutečnosti, že klasický zahraniční obchod s procedurami, které zatěžují vývozce a dovozce, se týká operací směřujících mimo hranice jednotného trhu EU. Protože se však okolo 75 % českého vnějšího obchodu stabilně odehrává uvnitř EU, velkou část podnikatelů určité zaostávání ČR za špičkou evropských zemí příliš netrápí. Kritika podnikatelů se koncentruje nejvíce na problematiku nelegálních dovozů textilu a spotřebního zboží, které porušují celní a daňové předpisy, jakož i práva průmyslového vlastnictví, a na nedostatečný důraz projevovaný státní správou v boji s touto kriminální činností. Dále podnikatelům vadí slabá ekonomická diplomacie ČR a její přezíravost k potřebám malých a středních exportérů (ve srovnání s velkými, zpravidla nadnárodními investory a následně exportéry). Pět největších problémů zahraničně-obchodní regulace v ČR, jak vyplynuly z ankety CES VŠEM mezi podnikateli v říjnu-listopadu 2006, ukazuje tabulka 13.

¹⁷ V souvislosti s kvalitou práce české celní správy stojí za pozornost hodnocení, kterého se jí dostalo v *Business Environment and Enterprise Performance Survey 2005*, SB a Evropské banky pro obnovu a rozvoj. Podstatně více (téměř 50 %) podnikatelů si v roce 2005 ve srovnání s rokem 2002 stěžovalo na to, že celní předpisy jim komplikují podnikání a 8 % respondentů uvedlo, že úplatky jsou v celním řízení běžné (World Bank, 2005). Zatímco první stížnost může souviset se vstupem ČR do EU v roce 2004 a ještě nedostatečně zvládnutou změnou některých procedur, korupce v celní správě a české státní správě obecně je předmětem dlouhodobé, prozatím však bezvýsledné kritiky z mnoha stran.

Tabulka 13: Největší právně-institucionální problémy v zahraničně-obchodní oblasti

	Průměr
Nedostatečná ochrana domácího trhu před nekvalitními dovozy za dumpingové ceny	1,54
Málo efektivní podpora zájmů českého podnikání na jednáních v rámci EU	1,63
Nedostatečná ochrana práv duševního a průmyslového vlastnictví originálních výrobců	1,78
Málo efektivní ekonomická diplomacie ČR	1,85
Úroveň korupce a související hospodářské kriminality	2,04

Poznámka: Známkou 1 označovali respondenti naprosto zásadní problémy hodné okamžitého řešení, známkou 2 velmi důležité problémy, jejichž řešení nelze dlouho odkládat a známkou 3 rovněž důležité problémy, jejichž řešení však může počkat. Pramen: CES VŠEM (2006).

3.8 Vynutitelnost smluv

Podmínky vynutitelnosti smluv jsou SB hodnoceny podle počtu procedur sporu o zaplacení peněžité částky řešeného žalobou u místně příslušného soudu, časové náročnosti celého řízení od podání žaloby až po vynucení platby (včetně čekacích lhůt mezi jednotlivými fázemi řízení) v počtu dnů a také podle nákladů řízení (zahrnujících všechny související výdaje).

Studie, o níž SB opírá svou hodnotící metodiku viz (Djankov, La Porta, Lopez de Silanes, Shleifer, 2003), na datech ze 109 zemí světa ukázala, že čím více je soudní řízení svázáno formálními procedurálními předpisy, tím méně je z pohledu oprávněných efektivní (delší řízení, možnost nadužívání opravných prostředků, rušení rozsudků pro formální chyby, nižší předvídatelnost výsledku řízení, korupční příležitosti atd.), což vede k nižší důvěře v soudy a k vyhledávání jiných (někdy i nezákonných) cest vynucení věřitelských nároků. Více formalismu neznamená více spravedlnosti, naopak vede v konečném důsledku ke znejistění vlastníků a tedy i k omezování jejich obchodních a investičních aktivit. Vyšší stupeň formalismu soudního řízení je přitom charakteristický pro země francouzské a německé civilně-právní tradice a také pro země méně rozvinuté. Zpravidla se odůvodňuje tím, že detailně propracovaný soudní řád je nejlepší zárukou proti mocenským zásahům. Jejich hrozba je však v případě nejčastějšího obchodního sporu, kterým je nesplnění dluhu řádně a včas, většinou nulová či marginální. Empirická data dokazují, že právě tomuto druhu sporů by prospěla inspirace podstatně méně formální anglosaskou právní tradicí. Nadměrný formalismus je, přinejmenším u banálních obchodních sporů, třeba ze soudních řádů odstranit, má-li být soudní ochrana práv věřitelů efektivní. Podle citované studie je pozoruhodné, že legalistické vysvětlení efektivnosti soudního řízení odvolávající se na dominantní vliv anglosaské či naopak franko-německé právní tradice určité země je empiricky podstatně lépe doložitelné než teorie vysvětlující rozdíly v soudním řízení úrovní celkového rozvoje země nebo mírou zainteresovanosti účastníků řízení (stran, soudců, advokátů) na jeho efektivním průběhu.

Podmínky v ČR (57. místo v roce 2006, 55. místo v roce 2005) patří k relativně příznivěji hodnoceným v celosvětovém srovnání. Mezi EU-22 však patří ČR k pěti zemím s nejhorším hodnocením, pouze Slovensko, Slovinsko, Polsko a Itálie se umístily v roce 2006 níže. Srovnání ČR s nejlépe hodnocenými členskými státy EU, s průměrem EU-22 a také starých (EU-14) a nových (EU-8) členských zemí ukazuje tabulka 14.

Tabulka 14: Podmínky vynutitelnosti smluv

	CZ	perc	EU-22	perc	EU-14	perc.	EU-8	perc
počet procedur	21,0	8,6	24,3	20,4	23,6	18,8	25,6	23,2
počet dnů	820,0	86,7	479,8	38,8	416,1	33,2	591,4	48,5
náklady	14,1	25,8	12,3	20,1	12,4	21,5	12,1	17,6

Pramen: World Bank (2006), vlastní propočty.

Z tabulky vyplývá, že relativně příznivá je v ČR situace v počtu nutných procedur a v nákladech vymáhání dluhu, které jsou srovnatelné s průměrem EU, a to starých i nových členských zemí, byť nedosahují špičkové úrovně skandinávských zemí. Výrazně horší je však v ČR časová náročnost soudního řízení. Celkem 725 dnů z uvedených 820 případů v ČR na soudní (nalézací, případně odvolací) řízení a kamenem úrazu tak již není vlastní vykonatelnost rozsudků, ani nedostatečnost nástrojů a cest vlastní exekuce, ale především a zásadně pomalost českého soudnictví.¹⁸ Neuspokojivá situace již není dána nedostatečným obsazením soudů, ale především přetížeností soudců administrativními činnostmi, které by za ně měli řešit soudní úředníci či asistenti (nečekaně dlouho pak soudní administrativě trvá prosté vyznačení doložky vykonatelnosti pravomocného rozsudku), a samozřejmě i vysokým stupněm nestability a nízkou kvalitou značně formalistického právního řádu, které znepréhledňují soudní řízení a umožňují jeho další průtahy (obchodní zákoník byl po roce 1990 novelizován 49-krát, občanský soudní řád 75-krát).¹⁹

Právní řád ČR samozřejmě nabízí možnosti obrany proti průtahům v soudním řízení. Již podle Listiny základních práv a svobod (čl. 38, odst. 2) má každý občan právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů. Prakticky lze toto právo v ČR nárokovat buď stížností adresovanou orgánům státní správy soudů (tj. předsedovi dotčeného soudu) nebo žalobou k nadřízenému soudu, jíž se účastník vlekoucího řízení domáhá, aby dotčenému soudu byla určena lhůta pro provedení úkonu. Obě možnosti obrany jsou upraveny zákonem o soudech a soudcích, nejsou však příliš efektivní a zejména žaloba na určení lhůty k provedení úkonu (možná od roku 2004) se v praxi velmi málo využívá. Větší pozornosti se i díky médiím dostává rozhodnutím Ústavního soudu, na který se je možné v případě soudních průtahů obrátit s ústavní stížností podle zákona o Ústavním soudu.²⁰ Navíc je v ČR stále populárnější podání stížnosti k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku, kde ČR velkou část sporů o přiměřenost délky soudních řízení prohrává a musí poškozenému stěžovateli poskytnout satisfakci. V roce 2006 byl rovněž novelizován zákon o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci, který nyní umožňuje požadovat zadostiučinění za nemajetkovou újmu, jež mohla vzniknout i neúměrnou délkou řízení.

¹⁸ Podle publikovaných údajů české soudy řeší více než pět let v současnosti téměř 9 000 kauz a průměrná délka občanskoprávního sporu před okresním soudem dosahuje 18 měsíců (Hospodářské noviny, 11. 12. 2006). V případě odvolání trvá cesta spisu od soudu prvního stupně k vyšší soudní instanci v průměru 278 dní (E-pravo, 15. 12. 2006).

¹⁹ V rámci řešení naléhavých dílčích problémů chce během roku 2007 Ministerstvo spravedlnosti ČR prosadit nová pravidla doručování soudních obsílek (a tedy odstranění průtahů v případech, kdy se žalovaný vyhýbá doručení), stanovit maximální lhůtu pro předání spisu v odvolacím řízení na 30 dnů a dále početně i pravomocemi posílit pomocný personál soudců.

²⁰ Ústavní soud ČR již několikrát judikoval ve věci nepřiměřenosti délky soudního řízení (zpravidla v kauzách, kde více než tři roky soud neprovedl žádný úkon), před podáním na Ústavní soud však musí stěžovatel využít svého práva stížnosti k předsedovi soudu a navíc musí počítat s tím, že řízení před Ústavním soudem rovněž trvá několik měsíců.

Box 10 – Soudnictví jako brzda podnikání

Stav domácího soudnictví je podle názorů podnikatelů i právních expertů jedním z klíčových problémů českého podnikání i společnosti jako celku. V anketě CES VŠEM z října-listopadu 2006 zařadili respondenti délku soudního řízení na druhé místo mezi nejpálčivějšími problémy podnikání (za časté změny daňových předpisů) a nepředvídatelnost soudních rozhodnutí na místo osmé. Kritice podnikatelů neušly ani platné procesní předpisy (občanský soudní řád), které umožňují nekonečné obstrukce a odvolávání se, a rovněž vymahatelnost soudních rozhodnutí v praxi.

Podle *Business Environment and Enterprise Performance Survey 2005*, SB a Evropské banky pro obnovu a rozvoj, polovina z dotazovaných podnikatelů v ČR uvedla, že fungování soudnictví je v ČR problémem znesnadňujícím podnikání. Ve srovnání s průzkumem provedeným v roce 2002 jde o téměř dvojnásobný nárůst nespokojenosti (World Bank, 2005). Podle *The Global Competitiveness Report 2005-2006* Světového ekonomického fóra (World Economic Forum 2006) se ČR propadla až na 73. místo světového pořadí v hodnocení toho, nakolik jsou soudy efektivní a nepřístupné jakékoli manipulaci (známka 3,5 na škále 1-7, nejlepší Dánsko: 6,6, nejhorší z EU, Itálie: 3,2). Pro všechny členské státy EU s uvedenou výjimkou Itálie, vyznělo toto hodnocení lépe než pro ČR.

O reformě špatně fungujícího soudnictví se v ČR již léta diskutuje, její realizace však zůstává v nedohlednu. Strany vládnoucích koalic si dosud předávaly ministerstvo spravedlnosti jako méně významný a krajně obtížný úřad a pouze jediný z ministrů po roce 1990 řídil tento resort déle než čtyři roky. Sami soudci viz (Mádr, 2006) vidí hlavní příčiny neutěšeného stavu, vedle absence komplexní koncepce reformy a politické vůle k jejímu prosazení, především v obrovském nárůstu soudních sporů, daných jednak pokleslostí morálky a právního vědomí společnosti (ČR má druhou nejhorší platební morálku v EU), ale také nedostatkem mimosoudních cest řešení sporů (prakticky absentující role mediace jako předstupně soudního řízení), dále v nekvalitě a nestabilitě právního řádu (v průměru pět novel občanského soudního řádu ročně v letech 1990-2006) a zavalení soudců administrativou, kterou v jiných zemích řeší asistenti a soudní úředníci (ČR má dle mezinárodních srovnání velmi vysoký počet soudců na počet obyvatel a naopak nízké stavy ostatního soudního personálu).

Ke zmírnění výše uvedených problémů v české justici by nepochybně napomohlo zřízení specializovaných tribunálů pro určité okruhy případů a smírčích soudů pro bagatelní případy, podobně jako je tomu např. ve Francii nebo ve Velké Británii. Výhodou tribunálů je specializace na určitý okruh případů (např. finanční služby, spotřebitelské vztahy) včetně speciálně přizpůsobených procesních pravidel a účast odborníků z praxe vedle soudců s formálním právním vzděláním při rozhodování. Jakýmsi prototypem specializovaného tribunálu je u nás finanční arbitř, jehož kompetence je nicméně zatím příliš úzká (spory z platebního styku mezi klienty a bankami). Výhodou smírčích soudů (které jsou známy jak z jiných evropských zemí, tak z naší historie) by bylo to, že by mohly řešit bagatelní právní spory (např. spory o pohledávky do 100 tis. Kč) a tím by ulehčily přetíženým soudům.

Alternativu pomalého a mnohdy i méně kvalitního soudního projednávání (vlastního nalézacího řízení) představuje ve stále větší míře rozhodčí řízení před nezávislým rozhodcem nebo stálým rozhodčím soudem. Vzhledem k rostoucímu zájmu podnikatelů o tento méně formální a rychlý (jedno-istanční) způsob řešení sporů, se však i v této oblasti objevily problémy způsobené nezákonným a nemravným jednáním některých ad hoc i stálých rozhodců. Důsledky jejich rozhodnutí pak museli poškození řešit – ne vždy úspěšně ale vždy zdlouhavě – přes obecné soudy, což důvěře v rozhodčí řízení v ČR nepříspělo.

Pokud jde o exekuční řízení, lze v ČR provádět exekuci buď prostřednictvím soudu nebo prostřednictvím soukromého exekutora pod dozorem soudu. Oprávnění (věřitelé) v ČR se obecně odklánějí od soudního výkonu rozhodnutí k výkonu prostřednictvím soudních (soukromých) exekutorů. Zatímco soudy nemají z minulosti ještě proveden výkon okolo půl milionu pravomocných rozhodnutí, počet nařízených exekucí v ČR viz (Exekutorská komora, 2006) závratně roste (o 74 % v letech 2004-2005) a odhaduje se, že v roce 2006 přesáhne hranici 300 000 nařízených exekucí. Výhodou postupu přes

exekutora je především vyšší osobní zainteresovanost a tedy i aktivita exekutora, který na rozdíl od soudního vykonavatele sám zjišťuje majetek povinného (dlužníka) a nepožaduje-li po oprávněném zálohu na náklady exekuce, vždy svůj nárok na odměnu uspokojuje až z majetku povinného (zatímco u soudního výkonu platí oprávněný soudní poplatek). Možnost exekuce prostřednictvím soukromého exekutora představuje nepochybně zefektivnění exekučního řízení, nicméně má i svou negativní stránku v podobě poměrně častých excesů exekutorů (vymáhání neexistujících pohledávek nebo vymáhání protiprávním postupem) při postupu proti dlužníkům. Tyto excesy by do budoucna mohly představovat riziko pro podnikatelské prostředí v ČR.

3.9 Ukončení podnikání

Podmínky ukončení podnikání SB hodnotí na základě průběhu konkurzního řízení. Jeho časová náročnost je vyjádřena v průměrném počtu let a zahrnuje i možná zdržení ve formě obstrukcí zúčastněných stran. Finanční náročnost řízení je posuzována podle jeho nákladů a podle míry návratnosti prostředků, které nárokuje subjekty (věřitelé) mohou získat od firmy v úpadku z celkové výše svých pohledávek.

Nová empirická studie (Djankova, Harta, McLeishe a Shleifera, 2006), o níž SB opírá svou metodiku, ukázala, že konkurzní věřitelé jsou nejvíce poškozováni (délkou konkurzního řízení, převažujícím zánikem společnosti v úpadku, nízkou návratností investovaných prostředků) v méně rozvinutých zemích, jejichž nevykonné soudnictví a exekutiva vycházejí z franko-německé kontinentální právní tradice charakteristické komplikovaným procedurálním formalismem. Více soudní či administrativní intervence nízké kvality přímo koreluje s negativními důsledky úpadku jak pro věřitele, tak pro podnikání obecně. Naopak vysoce rozvinuté země s anglosaskou právní tradicí vykazují v průměru lepší ochranu práv konkurzních věřitelů, mj. i tím, že rychlostí a nekomplikovaností insolvenčního řízení zvyšují šance na reorganizaci a tedy zachování podniku úpadce. Rychlé řešení úpadku při uspokojení práv konkurzních věřitelů reálně uvolňuje ekonomické zdroje k novému využití a příznivě působí na rozvoj investičních aktivit. Reforma úpadkového práva je vinou dominantního vlivu právní tradice neoddelitelná od řady dalších, zejména procesních právních předpisů, proto je většinou velmi obtížným právně-politickým počinem. Empirická data však potvrzují, že jakákoli pozitivní změna úpadkového práva má mnohonásobné kladné společenské dopady, neboť výrazně zlepšuje celkovou kvalitu podnikatelského a investičního prostředí v zemi.

Podmínky ukončení podnikání v ČR (113. místo v roce 2006, 110. místo v roce 2005) jsou v souhrnu nejhorší ze všech SB sledovaných ukazatelů podmínek podnikání. Ze všech členských zemí EU se pouze ČR propadla do druhé stovky světového pořadí, nejbližší k nám se umístilo Polsko na 82. a Lotyšsko na 62. místě; všechny ostatní členské země EU byly hodnoceny v první padesátce světového pořadí. Konkurzní řízení je v ČR dosud poměrně nákladné, vykazuje velmi nízkou míru návratnosti a především je neúměrně dlouhé. Nelichotivé srovnání ČR s nejlépe hodnocenými členskými státy EU a také s průměrem starých (EU-14) a nových (EU-8) členských zemí ukazuje tabulka 15.

V českém právním řádu existují u obchodních společností dvě základní formy ukončení podnikání – likvidace a konkurz. Likvidace se provádí v případě dobrovolného nebo soudem nařízeného zrušení společnosti bez právního nástupce. Smyslem likvidace je majtkové vypořádání společníků a věřitelů v souvislosti s ukončením činnosti společ-

nosti z jiných důvodů než je insolvence. Likvidace představuje i u malé společnosti poměrně zdoluhavý a relativně komplikovaný proces (cca 3 roky). Z uvedeného důvodu podnikatelé raději založí novou společnost a původní společnost nelikvidují. V obchodním rejstříku je tak zapsáno mnoho nečinných společností. Soudy, které by nečinné společnosti měly rušit ex offio, tak s poukazem na svou přetíženost obvykle nečiní.

Tabulka 15: Podmínky ukončení podnikání

	CZ	perc.	EU-22	perc.	EU-14	perc.	EU-8	perc.
počet let	9,2	98,6	2,2	26,6	1,5	14,9	3,5	47,1
náklady	14,5	46,4	10,5	31,7	9,0	26,1	13,3	41,5
míra návratnosti	18,5	63,0	59,0	17,0	71,0	11,0	45,0	32,0

Pramen: World Bank 2006, vlastní propočty.

Smyslem vlastního konkurzního řízení je řešení úpadku podnikatele (pro předlužení nebo platební neschopnost) poměrným uspokojením těch jeho věřitelů, kteří do konkurzu včas přihlásili své pohledávky. Stávající právní úprava konkurzu a vyrovnání v ČR je komplikovaná a prošla v uplynulých letech častými změnami. Zákonu o konkurzu a vyrovnání je vytýkána přílišná zdoluhavost konkurzního řízení. Pomalá práce konkurzních soudců (nejsou stanoveny lhůty pro jejich rozhodnutí o zahájení konkurzního nebo vyrovnacího řízení) v kombinaci s obstrukcemi účastníků vedou ke značným průtahům a tím ke znehodnocení vymáhaných zdrojů.²¹ Podnik úpadce končí v ČR téměř vždy svou činnost, aniž by šlo o neefektivnější řešení. Pouze v mizivém počtu případů je prostřednictvím vyrovnacího řízení restrukturalizován, oddlužen a je umožněna jeho další existence. Neúspěšní podnikatelé se snaží konkurzu do poslední chvíle vyhnout (často v rozporu se zákonem, který jim povinnost podat návrh na konkurz za určitých podmínek ukládá) a vysoký počet vyhlášených konkurzů je pak v ČR rušen pro nedostatek majetku úpadce. K uspokojení věřitelů v takových případech vůbec nedochází. Postihy nezákonně jednajících úpadců podle trestního práva jsou prozatím spíše výjimkou.²²

Za příslib do budoucna je možné v ČR považovat rekodifikaci úpadkového práva novým zákonem o úpadku a způsobech jeho řešení (tzv. insolvenční zákon), účinným od 1. 7. 2007. Mezi deklarované základní zásady toho zákona patří hospodárnost řízení a maximalizace uspokojení věřitelů, spravedlivé zacházení se všemi účastníky insolvenčního řízení (žádný z účastníků nesmí být nespravedlivě poškozen nebo zvýhodněn), ochrana práv nabytých v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení, zákaz uspokojení věřitelů mimo rámec zákona. Tvůrci nové právní úpravy si byli vědomi rizika rigidity a zdoluhavosti dosavadního konkurzního řízení jakožto určité formy soudního procesu, a proto se snažili tomuto riziku čelit např. výrazným omezením možnosti podat opravný prostředek proti celé řadě rozhodnutí nebo alespoň zkrácením lhůty pro jeho podání. V novém insolvenčním zákoně byly dále výrazně posíleny instituty představující alternativu ke konkurzu (reorganizace u podniků, oddlužení u jednotlivců nepodnikatelů) umožňující postupně uspokojit nároky věřitelů při zachování životaschopného

²¹ Pro srovnání stačí uvést, že v Irsku trvá průměrný konkurz méně než půl roku, v Belgii a Finsku méně než rok a např. i na Slovensku, kde se soud musí k návrhu na konkurz vyjádřit do dvou týdnů, je průměrná délka konkurzu 4 roky (oproti průměrným 9,2 letům v ČR).

²² Z pohledu trestního práva jsou konkurzy v ČR nezřídka zneužívány ke kriminálnímu jednání jako způsob jak se snadno a rychle dostat k cizímu majetku. Podávání návrhů na konkurz slouží rovněž jako nátlak na dlužníky ze strany věřitelů, jelikož hrozba prohlášení konkurzu přiměje dlužníka spíše k zaplacení než zdoluhavé soudní řízení a následná exekuce.

podniku. Byla zvýrazněna role věřitelů a jejich orgánů při rozhodování o významných záležitostech v procesu řešení úpadku (jmenování a odvolání správce, volba způsobu řešení úpadku apod.). Ačkoli lze v prvním období po účinnosti zákona očekávat nemalé problémy – zákon má 434 paragrafů oproti 73 stávajícího zákona a klade velkou odpovědnost do rukou věřitelů, mezi nimiž je řada asertivních spekulantů s pohledávkami atd. – je zřejmé, že se tímto zákonem řešení úpadku v ČR postupně přiblíží k vyspělým zemím EU.

Box 11 – Insolvenční řízení v zahraničí

Celá řada států prošla v minulém desetiletí modernizací insolvenčního práva. Celkově lze v právních úpravách pozorovat trend spočívající v tom, že jsou upřednostňovány takové formy řešení úpadku, které vedou spíše k reorganizaci podniku než k jeho likvidaci. Podobně u právnických osob je umožněno očistění od dluhů (oddlužení). Insolvenční právo tak stále víc přihlíží k ekonomickým a sociálním dopadům likvidace úpadcova majetku jak v případě podniků, tak v případě jednotlivců.

Právní úpravy vycházející z anglosaského práva (USA, Velká Británie, Irsko) kladou důraz na dohodu mezi úpadcem a věřiteli s minimální ingerencí soudu. Role soudů se omezuje zejména na schvalování uzavřených dohod a na rychlé a účinné zásahy formou soudních příkazů v případě nutnosti (např. pokusy o protiprávní vyvedení majetku apod.). Tvrdě jsou postihováni ti, kdo porušují zákon. Úpadci může být po celou dobu trvání konkurzu omezena možnost vycestování ze země. Neoddlužený úpadce je ze zákona omezen v právech k jakémukoli dalšímu podnikání, zatímco řádně oddlužený úpadce může založit novou společnost a podnikat bez omezení.

Naopak právní úpravy vycházející z kontinentálního, franko-německého, práva dávají mnohem větší úlohu insolvenčním soudům. Insolvenční řízení je pak klasickým soudním řízením. Soudy vydávají v jednotlivých fázích insolvenčního řízení četná rozhodnutí, proti kterým je možno podávat opravné prostředky apod. To dodává celému procesu řešení úpadku určitou rigiditu a zdoluhavost, která je příznačná pro klasické soudní řízení. Řešení je nezfídka spatřováno ve stanovení pevných lhůt pro některé klíčové úkony v rámci konkurzu, což skutečně vede k dynamičtějšímu postupu všech účastníků řízení a tím ke zkrácení jeho délky, která je nepřímo úměrná šanci na záchranu podniku, resp. na vyšší výnos pro konkurzní věřitele.

Průzkum CES VŠEM mezi podnikateli v říjnu-listopadu 2006 ukázal, že sama změna zákona nemůže očistit natolik kontroverzní fenomén, jakým je úpadek společnosti. Podnikatelé vidí hlavní překážku úspěšného vyvedení podniku z platebních, resp. dluhových potíží v současné vysoké míře korupce a hospodářské kriminality, v nízké morálce řady lidí pohybujiících se profesionálně kolem konkurzů, ale i v pokleslé etice podnikání obecně, která umožňuje přežívání takových nešvarů, jakými jsou neplatičství, tunelování, netransparentní řešení pohledávek atd. Ke konkurzům na úrovni Irska, Finska či Nizozemska rozhodně nevede pro české podnikání krátká cesta.

4. Hlavní problémy českého podnikatelského prostředí podle Světové banky

S využitím podrobnější struktury je možno seřadit sestupně dle kvality všechny dílčí složky podmínek podnikání podle pozice České republiky v širším mezinárodním srovnání (viz tabulka 16).

Box 12 – Nový insolvenční zákon č. 182/2006, Sb., účinný od 1. 7. 2007

Nový zákon předpokládá jediné insolvenční řízení. Až v průběhu tohoto řízení se rozhoduje, jaká z konkrétních forem insolvenčního řízení bude použita. *Konkurzní řízení* má vést k likvidaci podniku, ke zpeněžení majetku a rozdělení majetku mezi věřitele. *Reorganizační řízení* má naopak za cíl udržet podnik v provozu a obnovit jeho ekonomické zdraví. Nově jsou upraveny i formy řešení úpadku nepodnikajících fyzických osob (*spotřebitelský úpadek*) a drobných pod-

nikatelů (*nepatrný konkurz*). Úplnou novinkou je pak tzv. *oddlužení* u nepodnikajících fyzických i právnických osob.

Zákon upřesňuje definici úpadku, rozhodnou pro zahájení řízení. Rozlišuje dvě rozhodné situace, a to 1) platební neschopnost a 2) předlužení. Platební neschopností se rozumí situace, kdy dlužník má více věřitelů a není schopen plnit své splatné peněžité závazky po dobu více než 30 dnů od jejich splatnosti. Nový zákon zde stanoví konkrétní lhůtu na rozdíl od dosavadního zákona, který stanovil nekonkrétní lhůtu po delší dobu. Pokud dlužník neplatí déle než tři měsíce po splatnosti, má se podle nového zákona za to, že není schopen splnit své splatné peněžité závazky. O předlužení pak jde tehdy, pokud dlužník má více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.

Zákon značně zpřísňuje povinnost podnikatelů podat na sebe návrh na zahájení insolvenčního řízení. Pokud podnikatelé (tato povinnost se týká i statutárních orgánů podnikatelů) nepodají návrh na zahájení insolvenčního řízení v okamžiku, kdy se s náležitou péčí mohli dozvědět o svém úpadku, odpovídají věřitelům za škodu ve výši spočívající v rozdílu mezi plnou výší přihlášené pohledávky a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení obdržel.

Zákon usiluje o to, aby osoby ohrožené úpadkem vstupovaly do insolvenčního řízení co nejdříve s cílem minimalizovat možný odliv dlužníkovy majetku před zahájením insolvenčního řízení. Proto zavádí tzv. hrozící úpadek jako jeden z důvodů pro zahájení insolvenčního řízení. V takovém případě však je pouze dlužník oprávněn podat návrh na zahájení insolvenčního řízení. Efektivita uvedeného postupu bude závislá zejména na tom, zda se v praxi uplatní reorganizace, a tedy záchrana podniku dlužníka v rámci insolvenčního řízení.

Účinky zahájení řízení nastávají okamžikem doručení návrhu soudu (nikoli až prohlášením konkurzu jako doposud). Od tohoto okamžiku mohou věřitelé své nároky pouze uplatnit přihláškou pohledávky, zajišťovací práva lze zřizovat pouze v souladu s insolvenčním zákonem a nelze již provést exekuci. Tato omezení pro věřitele spojená s podáním návrhu jsou souhrnně označována jako tzv. ochrana před věřiteli. Zákon navíc zavádí tzv. moratorium, přechodné období pro dlužníka, které smí trvat maximálně tři měsíce a během něhož má dlužník možnost nalézt řešení své úpadekové situace, aniž by byl pod tlakem věřitelů. Předpokladem je souhlas většiny věřitelů.

Konkurz bude podle nového zákona probíhat podle obdobných pravidel jako doposud. Novinkou je úprava tzv. nepatrného konkurzu. Ta bude platit pro fyzické osoby nepodnikatele a drobné podnikatele jejichž obrat nepřesahuje 2 mil. Kč a dlužník nemá více než 50 věřitelů. Nepatrné konkurzy budou mít zjednodušená pravidla s cílem dosáhnout co nejrychleji uspokojení věřitelů.

Reorganizace - největší novinka nového zákona - se uplatní pouze u velkých podnikatelů, tj. u těch, jejichž obrat v uplynulém účetním období přesáhl 100 mil. Kč nebo kteří zaměstnávají více než 100 zaměstnanců. Pokud s tím souhlasí většina věřitelů, lze reorganizaci provést i u menších podnikatelů. Jedná se o postupné uspokojování pohledávek věřitelů při zachování provozu dlužníkovy podniku podle schváleného reorganizačního plánu, přičemž toto uspokojování je zajištěno opatřeními pro ozdravení podniku a jeho plnění průběžně kontrolováno ze strany věřitelů. Dohled nad činností dlužníka po dobu reorganizace vykonává insolvenční správce. Podstatné úkony při provozování reorganizovaného podniku smí dlužník provádět pouze se souhlasem věřitelského výboru. Na návrh insolvenčního správce nebo věřitelského výboru může soud dispoziční oprávnění dlužníka dále omezit. Základní rámec pro reorganizaci představuje reorganizační plán. Reorganizační právo vypracovává dlužník, ale se souhlasem soudu jej mohou vypracovat i jiné osoby. Vymezuje postavení jednotlivých aktérů reorganizace a stanoví sanační opatření. Od schváleného reorganizačního plánu se nelze podstatně odchýlit. O schválení reorganizačního plánu rozhodují věřitelé a soud. Věřitelé hlasují samostatně podle jednotlivých skupin vymezených na základě zákona. Soud reorganizační plán schválí, pokud z něho vyplývá, že výtěžek pro věřitele bude vyšší než kdyby podnik skončil v konkurzu. Pokud dlužník neplní povinnosti stanovené reorganizačním plánem, může soud reorganizaci zrušit a dlužník se automaticky ocitá v konkurzu. Následkem pak je taktéž obnovení pohledávek, které v souvislosti s reorganizací zčásti zanikly.

Je zřejmé, že se i v rámci jednotlivých ukazatelů objevují značné rozdíly v úrovni regulační kvality. Uvedené rozdíly také ukazují na často nesystémový charakter dílčích regulačních podmínek. Jednoznačně nejhorší výsledky vykazuje ČR v podmínkách ukončení podnikání (zejména jeho časové náročnosti a s tím úzce související také nízké míry návratnosti), dále v podmínkách udělování (stavebních) povolení (především v počtu

procedur a navazující časové náročnosti) a platby daní (vinou časové náročnosti). V těchto třech ukazatelích zaujímá ČR ve světovém srovnání místo až ve druhé stovce a v meziročním srovnání si mírně pohoršila. Tyto nepříznivé charakteristiky zatěžují již zahájení podnikatelských aktivit a na druhou stranu uvolnění stávajících zdrojů pro nové a tedy efektivnější využití, odvádějí podnikatele od efektivního konkurenčního boje k plnění byrokratických povinností a frustrují je nevstřícností a nekompetentností úřadů.

Tabulka 16: Změna podmínek podnikání ČR dle světového pořadí v letech 2005 a 2006

	Pořadí ČR 2006	Pořadí ČR 2005	Změna 2005/2006
Získávání úvěru	21	19	- 2
Zahraněční obchod	41	39	- 2
Regulace zaměstnávání	45	44	- 1
Vynutitelnost smluv	57	55	- 2
Registrace vlastnictví	58	55	- 3
Zahájení podnikání	74	85	+ 11
Ochrana investorů	83	81	- 2
Získávání povolení	110	110	+ 1
Placení daní	110	104	- 6
Ukončení podnikání	113	110	- 3
<i>Celkové hodnocení</i>	<i>52</i>	<i>50</i>	<i>- 2</i>

Pramen: World Bank 2006.

Na úrovni dílčích složek ukazatelů podmínek podnikání je za nepříznivou z hlediska srovnání se světem nutno považovat i úroveň informační otevřenosti v rámci ochrany investorů, úpravu podmínek samotného zahájení podnikání, dále časovou náročnost registrace vlastnictví, náklady přijímání pracovníků a rovněž časovou náročnost vynutitelnosti smluv. Tyto charakteristiky se projevují ve větší možnosti zneužití svěřených prostředků pro osobní prospěch, zpomalení převodu vlastnictví a tím zvyšování transakčních nákladů pro zúčastněné subjekty, v nižší míře zaměstnanosti zejména nízkopříjmových a problémových skupin pracovníků a v neposlední řadě v nízké důvěře podnikatelů v ochranu zákonných práv a řádné fungování institucí, které ji zajišťují, což je může samotné svádět k obcházení zákona.

Naopak relativně nejvýhodnější je pozice ČR v podmínkách získávání úvěru, v administrativní zátěži zahraničního obchodu (zejména vývozu) a v podmínkách využívání pracovní síly zaměstnanců (flexibilita pracovní doby) i jejich propouštění. Tyto charakteristiky pozitivně ovlivňují dostupnost vnějších finančních zdrojů pro podnikání a riziko jejich splacení pro věřitele, dále pronikání domácí produkce na zahraniční trhy a rozvoj zahraniční konkurence domácích výrobců. V neposlední řadě alespoň částečně usnadňují podnikateli roli zaměstnavatele, což by se mělo odrazit na jeho ochotě zaměstnávat i na jeho konkurenční schopnosti.

Z hlediska typu podmínek podnikání je v ČR nejhůře hodnocena ve většině případů zejména časová náročnost stanovených regulačních procedur (spíše než nákladová zátěž). Její snížení jak poklesem počtu, tak i zrychlením nutných procedur by tedy společně s celkovým zkvalitněním státní správy a soudnictví přineslo výrazné zlepšení celkové úrovně regulace, oslabilo motivace a příležitosti korupčního jednání, s jehož vysokou úrovní se Česká republika dlouhodobě potýká.

5. Hlavní problémy českého podnikatelského prostředí očima podnikatelů

Zjednodušení, zpřehlednění a zrychlení regulace, tj. především právních předpisů a procedur, je i požadavkem domácích podnikatelů. Jejich názory v zásadě potvrzují empirická srovnání SB o nadbytečnosti, komplikovanosti a neefektivnosti řady aspektů regulace podnikání v ČR. Tabulka 17 uvádí na základě výsledků průzkumu CES VŠEM z října-listopadu 2006 nejaktuálnější problémy českého podnikatelského prostředí.

Tabulka 17: Nejaktuálnější problémy českého podnikatelského prostředí

	Naléhavost
Časté změny daňových předpisů, metodických stanovisek, formulářů	1,25
Délka soudního řízení	1,25
Rozsah a složitost daňových předpisů	1,36
Složitá a nestabilní právní úprava podnikání	1,37
Neefektivní potírání korupce a netransparentního lobbingu v politice	1,38
Štědrý a málo kontrol. sociální systém nemotivující k přijetí odpovědnosti za vlastní obživu	1,39
Vysoké bankovní poplatky	1,42
Nepředvídatelnost soudních rozhodnutí	1,43
Nekvalitní výkon a osobní neodpovědnost úředníků státní a veřejné správy	1,45
Bující korupce a s ní související hospodářská kriminalita	1,50

Poznámka: Respondenti průzkumu vyznačovali naléhavost problémů podnikatelského prostředí uvedených v anketě. Znamka 1 označovala naprosto zásadní problém vyžadující okamžité řešení, známka 2 velmi důležitý problém, jehož řešení nelze dlouho odkládat. Pramen: CES VŠEM, 2006.

Je patrné, že vedle nedostatků zachycených v právních předpisech a procedurách, které byly základem hodnocení SB, české podnikatele trápí nízká kvalita tvorby a výkonu regulace daná problémy české politiky, soudnictví a státní správy. ČR tak pohledem podnikatelů vykazuje nedostatky charakteristické pro nedostatečně rozvinuté země kontinentální, franko-německé právní tradice, v nichž se snoubí formálně a procedurálně nadměrná regulace s nízkou kvalitou jejího výkonu. Pro ně je typická nadměrně formalizovaná, procedurálně obtížná a často se měnící (a tudíž pro podnikatele nedostatečně stabilní a přehledná) právní úprava základních institutů regulace podnikání, navíc neefektivně a nepředvídatelně aplikovaná státní a soudní mocí. Jak vyplývá z tabulky 17 deseti nejaktuálnějších problémů českého podnikání, právě tento dojem mají z regulace podnikání ČR čeští podnikatelé.

Z průzkumu *Máme v ČR kvalitní podnikatelské prostředí*, prováděného pravidelně od roku 2001 sdužením Střední podnikatelský stav, vyplývá, že výše zdokumentovaný kritický vztah podnikatelů k regulaci podnikatelského prostředí je za posledních šest let vyrovnaný, podle jejich názoru nedochází k jeho patrnějšímu zhoršení, ale ani zlepšení. Neznamená to však, že by si podnikatelé jen paušálně stěžovali bez ohledu na reálný vývoj. Tabulka 18 naopak dokládá, že na zlepšení podmínek v některé z oblastí (finanční) citlivě reagují a metodika průzkumu to v delším časovém srovnání spolehlivě znamenala (viz Střední podnikatelský stav, 2006). Stagnace v celkovém hodnocení kvality podnikatelského prostředí očima podnikatelů za léta 2001-2006 tudíž víceméně věrně odráží stagnaci na poli pozitivních právních a administrativních opatření, která by podnikání v ČR činila snazší a konkurenceschopnější.

I z tohoto průzkumu názorů podnikatelů vychází dlouhodobě nejhůře oblast práva (právní úpravy podnikání) a na druhém místě oblast daňového systému. Naopak relativně nejlépe je v posledních letech podnikateli hodnocena oblast financí, což koresponduje s příznivým hodnocením ČR ze strany SB z hlediska dostupnosti úvěru. Vývoj názo-

rů podnikatelů vyjádřených tzv. ukazatelem nepříznivosti podnikatelského prostředí (vyšší hodnota = vyšší nepříznivost) ukazuje tabulka 18.

Tabulka 18: Souhrnný ukazatel nepříznivosti podnikatelského prostředí

Rok	Právo	Správa	Daně	Finance	Celkem
2001	108,1	90,0	93,5	93,2	96,2
2002	108,8	93,8	104,4	91,5	99,6
2003	112,5	95,8	107,0	85,5	100,2
2004	116,2	96,1	105,5	82,5	100,1
2005	115,3	94,1	107,4	75,4	98,1
2006	116,5	96,6	106,1	79,4	99,6

Poznámka: Ukazatel nepříznivosti podnikatelského prostředí vychází ze čtyřstupňového hodnocení (1 = nepříznivý, 2 = spíše nepříznivý, 3 = spíše příznivý, 4 = příznivý), zahrnutého do vzorce $(4-S) \times 50$, kde S = hodnocení a ukazatel tak může teoreticky dosahovat hodnot od 0 (hodnocení zcela příznivé) do 150 (hodnocení zcela nepříznivé) a neutrální hodnocení pak vyjadřuje hodnota ukazatele okolo 75 bodů. Pramen: Střední podnikatelský stav, 2006.

V oblasti právní úpravy považovali účastníci citovaného průzkumu v roce 2006 za nejproblematičtější ochranu práv věřitele (i přes citelné zlepšení od roku 2001) a daňovou legislativu (spíše s výkyvy než zlepšením od roku 2001). Relativně vysoké, resp. v meziročním srovnání trvale rostoucí procento respondentů hodnotilo negativně i pracovně-právní povinnosti podnikatele. Čtvrtou nejproblematičtější oblastí bylo z hlediska podnikatelů v roce 2006 obchodní právo. V oblasti daní je za nejproblematičtější považována výše daní a v závěsu i přehlednost daňové legislativy, zatímco práce finančních úřadů získává od podnikatelů setrvale neutrální (resp. mírně kritické) hodnocení. V oblasti státní a veřejné správy podnikatelům nejvíce vadí její vztah k informování podnikatelů, resp. její vztah k podnikatelům obecně, následovaný přístupem k výkladu závazných právních předpisů. Jen mírně kriticky hodnotili podnikatelé její sklon ke korupci. V oblasti financí prošel od roku 2001 nejpříznivějším vývojem přístup k úvěrům, který je nyní jednoznačně hodnocen jako spíše příznivý, zatímco kritika směřuje k vládním programům podpor zaměřených na přístup podnikatelů, zejména malých a středních k úvěrovým zdrojům.

V souhrnu lze konstatovat, že oblasti, v nichž je ČR hodnocena SB nejhůře, tj. podmínky ukončení podnikání a platby daní věrně korespondují s tím, co domácí podnikatelé považují za největší problémy domácího podnikatelského prostředí. V případě daní i ukončení podnikání hodnotila SB nejkritičtěji časovou náročnost tj. délku řízení, resp. plnění povinností. Příčiny tohoto nedostatku lze nalézt v tom, co nejvíce kritizují domácí podnikatelé: nepřehlednost a časté změny předpisů, jejichž zvládnutí je stojí čas a peníze, zdlouhavost a nepředvídatelnost výsledku soudních řízení. Přes odlišnosti ve formulacích a akcentech, které jsou dány rozdílnou metodikou zjišťování SB a průzkumů mezi podnikateli je patrné, že hodnocení expertů získaná na základě empiricky ověřitelných dat a názor podnikatelů coby spotřebitelů zkoumané regulace vzájemně korespondují a poskytují si argumenty pro interpretaci a doplnění.²³

²³ Principiální shodnost pohledu lze dokumentovat řadou dalších průzkumů a stanovisek. Například hlavní sociální partner na straně českých zaměstnavatelů, Svaz průmyslu a dopravy ČR (SP ČR), schválil v srpnu 2006 zásadní dokument: *Požadavky SP ČR na hospodářskou politiku nové vlády*. První tři z pěti zásadních požadavků zahrnují: 1) Zvýšení efektivity výkonu státní správy a naopak snížení příliš vysoké míry regulace státu v hospodářské oblasti. 2) Zjednodušení daňového systému, snížení daňové zátěže a snížení vedlejších nákladů práce. 3) Pozastavení účinnosti (nového) zákoníku práce a následná úprava pracovního zákonodárství (Svaz průmyslu a dopravy, 2006).

6. Závěr

Z hodnocení SB jasně vyplývá, že ČR vykazuje v regulaci podnikání charakteristiky země s kontinentální, franko-německou, právní tradicí, která navíc nemá dostatečně kvalitní instituce, aby nadměrnou státní ingerenci a procedurální formalismus, které jsou vlastní dané právní tradici, zmírňovala efektivním výkonem soudnictví a státní správy. Navíc přes dílčí úsilí o zlepšení podnikatelského prostředí v roce 2006 si ČR celkově pohoršila oproti roku 2005 (viz tabulka 16) a mírně se zhoršila i v osmi z deseti hodnocených kritérií. Výše provedená analýza aktuálních právních předpisů a administrativních opatření přitom ukázala, že v žádné z hodnocených oblastí nelze hovořit o absolutním zhoršení podmínek, ovšem prakticky ve všech, s výjimkou zahájení podnikání, jsou změny k lepšímu pouze dílčí, pomalé, případně značně problematické (např. vliv nového zákoníku práce na zaměstnavatele). Ve srovnání s odvážnějšími reformními kroky řady zemí světa se tak ČR propadá na nižší příčky celkového i dílčího pořadí.

Kritické vyznění hodnotícího srovnání SB koresponduje s názory českých podnikatelů, kteří v průzkumech názorů s rostoucí intenzitou kritizují stav podnikatelského prostředí. Dlouhodobě nejhůře hodnotí nekvalitní výkon státní moci, v první řadě výkonné a soudní a jeho následný dopad na podnikatelské prostředí. Výkon státní správy, zejména v oblasti správy daní, ale i v oblastech správního dozoru a rozhodování, je trvalým terčem kritiky. Druhou trvalou stížností je obtížná vymahatelnost oprávněných nároků podnikatelů právní cestou, daná především pomalostí soudů. Jak v případech úřadů, tak i soudů trápí podnikatele obtížná předvídatelnost výsledných rozhodnutí a jejich rozdílnost i mezi jednotlivými kraji ČR. Další výtkou, korespondující s výše analyzovanými výsledky hodnocení SB, je složitost a délka řízení či procedur, které podnikatelé musejí podstupovat.

Koncentrované vyjádření nedostatků českého podnikatelského prostředí, které identifikuje a analyzuje tato studie, lze nalézt v prohlášení Hospodářské komory ČR z 26. 10. 2006: „Legislativní rámec pro podnikání v ČR je značně nepřehledný, neustále se měnící častými novelizacemi, přesycen právními předpisy, k úpravám často dochází neodbornými zásahy v průběhu přijímání zákonů. Překotné přijímání zákonných norem a nejednoznačný výklad mnohých z nich nevytváří dostatečné právní jistoty podnikatelů. Zdoluhavé soudní řízení v případě sporů vyplývajících ze stavu legislativy ohrožuje v konkrétních případech další existenci poškozených subjektů. Důsledkem je devastace právního povědomí podnikatelské veřejnosti, právní nejistota, nedůvěra v právo a v pružnost a transparentnost rozhodování soudů, a především značné komplikace u podnikajících subjektů“ (viz Hospodářská komora ČR, 2006b).

Pozoruhodné je, že podobně kritické hodnocení – zejména v oblasti administrativní zátěže podnikatelů – si vystavila v roce 2006 sama vláda ČR. Z analýzy provedené Úřadem vlády ČR vyplynulo, že celková roční administrativní zátěž podnikatelů, tj. jejich náklady na splnění administrativních povinností, činí přes 86 mld. Kč. Nejvyšší administrativní náklady způsobují předpisy především v gescích ministerstev práce a sociálních věcí, zemědělství, zdravotnictví, financí a životního prostředí (dohromady přes 80 % uvedené částky). Mezi podnikatelsky nejnákladnější právní předpisy byly zařazeny zákony o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, o organizaci a provádění sociálního zabezpečení a o daních z příjmu, což rovněž koresponduje s poznatky vyplývajícími z hodnocení SB (Vláda ČR, 2006).

K úsilí o zlepšení podmínek podnikání se česká vláda přihlásila v řadě svých dokumentů, nejkompaktněji zřejmě v Národním Lisabonském programu pro období 2005-2008 (viz

Vláda ČR 2005, 2006). Úřad vlády zpracoval v letech 2005-2006 řadu podkladů k hodnocení a snižování administrativní zátěže podnikatelů, dokonce navrhl akční plán, jehož vyvrcholením má být schválení změnového zákona, který by odstranil nepřiměřenou administrativní zátěž podnikatelů jednorázově provedenou změnou různých zákonů a podzákonných norem (Úřad vlády ČR, 2005). Dílčí iniciativy se rozeběhly v kompetenci jednotlivých resortů (nejčastěji ministerstev průmyslu a obchodu a financí), vždy s účastí zástupců reprezentativních podnikatelských organizací (zejména tzv. Rada pro rozvoj podnikatelského prostředí jako odborný meziresortní orgán ministerstva průmyslu a obchodu). Zpráva vlády ČR o plnění Národního programu reform (Lisabonského programu 2005-2008) se zaměřila na řadu problémů podnikatelského prostředí indikovaných mj. i výsledky mezinárodního srovnání SB (Vláda ČR, 2006).²⁴

Je nepochybně pozitivní, že dlouhodobá kritika ze strany podnikatelů i podobně kritická hodnocení renomovaných mezinárodních institucí (včetně SB) přiměly vládu ČR zabývat se nedostatky regulace, které brání rozvoji podnikání. Je však současně politováníhodné, že kvalitě podmínek podnikání je věnována výraznější pozornost až v poslední době, vinou slabosti a nestability vlád (jakož i jejich středolevé orientace v letech 1998-2006) jen málo důrazně a na úrovni skutečně provedených opatření i málo systematicky. Výsledky výše naznačeného reformního úsilí tak zatím zůstávají omezené, resp. nezahrnují širší a hlubší změny systémového charakteru, což je obecně dlouhodobá charakteristika české hospodářské politiky. Příklady pobaltských zemí, Slovenska nebo aktuálně i některých balkánských zemí přitom ukazují, že právě stabilní vláda rozhodnutá posílit i nepopulárními reformními kroky konkurenceschopnost země, tím i hospodářský růst a v jeho důsledku tvorbu pracovních míst, dokáže v průběhu několika málo let změnit hodnocení země nejen v mezinárodních srovnáních typu SB, ale zejména v očích domácích i zahraničních podnikatelů a investorů, což má na vývoj ekonomiky reálný pozitivní dopad.

Výraznější zlepšení českého podnikatelského prostředí tedy vyžaduje především účinné reformy státní správy a soudnictví a prokonkurenčně zaměřenou hospodářskou politiku vlády. Ačkoli jde o obecně formulované cíle, přesně odrážejí základní požadavek na optimální regulaci podnikání: méně regulace (v důsledku vstřícné hospodářské politiky vlády) a radikální zkvalitnění té části regulace, která je nezbytná (cestou reformy státní správy a soudnictví). Předpokladem těchto kroků je ovšem širší politický konsensus nejen nad jejich nezbytností, ale i hloubkou a rychlostí jejich provedení. Toho se však mezi rozhodujícími politickými silami v ČR nedostává a období slabých, reformně nevýrazných vlád neukončily ani parlamentní volby v červnu 2006. Kořeny přetrvávajícího neuspokojivého stavu domácího podnikatelského prostředí lze tak (vedle dominantní právní tradice) vystopovat především ve stavu domácí politické scény, politického stranictví a jeho vůdčích osobností a nepochybně i v přetrvávající pasivitě společnosti, včetně podnikatelské veřejnosti vůči mnohokrát pojmenovaným a široce medializovaným nešvarům fungování politiky a výkonu státní moci v ČR.

Příznivé makroekonomické výsledky ČR v posledních letech, odrážejících se v růstu HDP, exportu, produktivity atd., kontrastují s kritickým hodnocením podnikatelského prostředí

---

²⁴ V části 4.1. dokumentu „Podnikatelské prostředí“ uvedené zprávy jsou jako priority stanovena následující opatření: 1) provádět transparentní proces hodnocení dopadu nové legislativy, 2) snížit administrativní zátěž podnikatelů minimálně o 20 %, 3) zjednodušit administrativní postupy pro zakládání a rozvoj firem, 4) zjednodušit vstup do podnikání zejména u činností, které nevyžadují splnění dalších kvalifikačních předpokladů, 5) posílit roli věřitelů během procesu úpadku, 6) zajistit efektivně fungující finanční trh, 7) modernizovat a zvýšit efektivitu daňové správy (Vláda ČR 2006, s. 18-21).

v ČR pouze zdánlivě. Ani stagnující kvalita podmínek podnikání nemohla utlumit efekty bezprecedentních historických změn, kterými byly vstup ČR do EU a otevření se jejímu jednotnému trhu a současně masivní příliv zahraničních investic do země s výhodnou geografickou polohou, příznivou cenou pracovní síly, starou industriální tradicí a relativně rozvinutou infrastrukturou. Byl to právě harmonizační tlak EU a zájem vlády uspět v regionální soutěži o nalákání strategických investorů do země, které korigovaly podnikatelsky málo vstřícná opatření posledních let ve směru větší ekonomické a finanční konzistence. V této souvislosti je pozitivní, že oba uvedené faktory – tlak EU a zahraničních investorů – budou na domácí legislativu i exekutivu působit i nadále a přinejmenším tak garantovat nezhoršování českého podnikatelského prostředí v absolutním vyjádření. Pokud by se k oběma vnějším faktorům zevnitř připojil efektivní tlak podnikatelské veřejnosti a občanské společnosti na politickou reprezentaci, byly by vytvořeny podmínky pro citelné absolutní i relativní (v mezinárodním srovnání) zlepšení podmínek pro podnikání v ČR.

7. Literatura

- Arrunada, B., González-Díaz, M., Fernández, A.:** Determinants of Organizational Form: Transaction Costs and Institutions in the European Trucking Industry. *Industrial and Corporate Change*, 2004, č. 6, s. 867–882.
- Baldwin, R., Scott, C., Hood, Ch. (eds.):** *A Reader on Regulation*. Oxford, Oxford University Press 1998.
- Baldwin, R., Cave, M.:** *Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice*. Oxford, Oxford University Press 1999.
- Becker, G.:** A Theory of Competition among Pressure Groups for Political Influence. *Quarterly Journal of Economics*, 1983, č. 3, s. 371–400.
- Bolaky, B., Freund, C.:** Trade, Regulations, and Growth. Washington, World Bank 2004 (WPS 32550).
- Bolero, J., Djankov, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A.:** The Regulation of Labor. *Quarterly Journal of Economics*, June 2004.
- Businessinfo:** Portál pro podnikání a export, www.businessinfo.cz.
- CES VŠEM:** Průzkum kvality institucí a podnikatelského prostředí v České republice. Praha, Centrum ekonomických studií VŠEM, 2006 (interní materiál).
- CzechTrade:** Portál agentury České agentury na podporu obchodu, www.czechtrade.cz
- ČUZK:** Portál Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního, www.cuzk.cz.
- Dědič, J., Čech, P.:** *Obchodní právo po vstupu ČR do EU*. Praha, Bova Polygon 2004.
- Djankov, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A.:** The Regulation of Entry. *Quarterly Journal of Economics*, February 2002.
- Djankov, S., Glaeser, E., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer, A.:** The New Comparative Economics. *Journal of Comparative Economics*, 2003, 31 (4), s. 595–620.
- Djankov, S., La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Shleifer A.:** Courts. *Quarterly Journal of Economics*, May 2003.
- Djankov, S. et al.:** The Law and Economics of Self-Dealing. Washington, World Bank 2006
- Djankov, S., Symons, S.:** Paying Taxes – The Global Picture. Price Waterhouse Coopers and the World Bank 2006.
- Djankov, S., Hart, O., Mc Leish, C., Shleifer, A.:** Debt Enforcement Around the World. Washington, World Bank 2006.
- Djankov, S., Mc Leish, C., Shleifer, A.:** Private Credit in 129 Countries. *Journal of Financial Economics*, forthcoming (first published by World Bank at www.doingbusiness.org).
- EBRD-World Bank:** Business Environment and Enterprise Performance Survey (BEEPS). Washington, World Bank 2005.
- Eifert, G., Gelb, A., Ramachandran, V.:** *Business Environment and Comparative Advantage in Africa: Evidence from the Investment Climate Data*. Washington, World Bank 2005.

- Ernst & Young:** *Průzkum podnikatelského prostředí v ČR – Podnikatelský index 2005*, zpráva z 30. 3. 2006.
- Exekutorská komora ČR:** Portál Exekutorské komory ČR, www.exekutorskakomora.cz.
- Gola, P.:** *Zápis do katastru za jeden den je realitou*. Praha, Lobby 2006.
- Heritage Foundation:** *Index of Economic Freedom 2006*. Washington, Heritage Foundation 2005, 2006.
- Hoang Lan Ha:** *The Effects of Judicial Efficiency on Credit Market Development*. Hochum, Institute of Development Research and Development Policy 2003 (Working Paper 174).
- Hospodářská komora ČR:** Tisková zpráva 3. října 2006 *Zákoník práce*. Hospodářská komora ČR, 2006(a).
- Hospodářská komora ČR:** Tisková zpráva 26. října 2006 *Zákon o podnikání by měl primárně zjednodušit samotné zahájení podnikatelské činnosti*. Hospodářská komora ČR 2006(b).
- Hospodářská komora ČR:** Tisková zpráva 30. října 2006 *Minimální mzda – výsledky průzkumu*. Hospodářská komora ČR 2006(c).
- Jakubka, J.:** *Nový zákoník práce (1.,2.,3. část)*. Praha, Linde 2006.
- Janatka, F. a kol.:** *Obchod v rámci EU a obchodní operace mimo členské země EU*. Praha, ASPI 2005.
- Jindra, T.:** *Soudní moc na cestě k absolutismu*. Praha, Centrum pro ekonomiku a politiku 2006.
- Kadeřábková, A. a kol.:** *Ročenka konkurenceschopnosti české ekonomiky*. Praha, Linde 2006.
- Kocourek, J.:** *Zákoník práce – poznámky, judikatura, prováděcí předpisy*. Praha, Eurounion 2006.
- Kozák, J.:** *Konkurz v aktuálních otázkách*. Praha, Economia 2006.
- Kuba, B.:** *Údaje katastru-jaké a za kolik*. Praha, LexisNexis CZ, 2005.
- Kubínková, M. a kol.:** *Zákoník práce a další aktuální pracovně právní předpisy (úplné znění s výkladem)*. Praha, Sondy 2005.
- Laffont, J.-J., Tirole, J.:** *The Politics of Government Decision-Making: A Theory of Regulatory Capture*, *The Quarterly Journal of Economics*, 1991, č. 4, s. 1089-1127.
- Loayza, N. V., Oviedo, A. M., Servén, L.:** *The Impact of Regulation on Growth and Informality: Cross-Country Evidence*. Washington, World Bank 2005.
- Love, I., Mylenko, N.:** *Credit Reporting and Financing Constraints*. Washington, World Bank 2003 (Policy Research Working Paper No. 3142).
- Ministerstvo průmyslu a obchodu:** *Změní se po vstupu České republiky do EU struktura zahraničního obchodu?* Praha, Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR 2004.
- Mádr, J.:** *Cesty k efektivnější justici*. Praha, LexisNexis CZ 2006.
- Niskanen, W.:** *Bureaucracy and Representative Government*. Chicago, Aldine-Atherton 1971.
- Olson, M.:** *The Logic of Collective Action*. Cambridge, Mass., Harvard University Press 1965.
- Peltzman, S.:** *Toward a More General Theory of Regulation*. *Journal of Law and Economics*, 1976, č. 2, s. 211-240.
- Peltzman, S., Levine, M., Noll, R.:** *The Economic Theory of Regulation after a Decade of Deregulation*. *Brookings Papers on Economic Activity. Microeconomics*, 1989, s. 1-59.
- Pica, G., Mora, J. V. R.:** *FDI, Allocation of Talents and Differences in Regulation*. Second Annual Conference of the Euro-Latin Study Network 2004.
- Pierre, G., Scarpetta, S.:** *Employment Regulations through the Eyes of Employers: Do They Matter and How Do Firms Respond to Them?* Bonn, Institute for the Study of Labor 2004 (Discussion Paper No. 1424).
- Sapir, A.:** *Globalization and the Reform of European Social Models – Background document for the presentation at ECOFIN Informal Meeting in Manchester, 9 September 2005*. Brussels, Bruegel 2005.
- Sbírka zákonů ČR.** Ostrava, Sagit (průběžně aktualizováno).
- Stack, J.:** *Fighting the “good fight”*. Praha, Czech Business Weekly 2006.
- Stigler, G.:** *Theory of Economic Regulation*. *Bell Journal of Economics and Management Science*, 1971, č. 2, s. 3-21.
- Střední podnikatelský stav:** *Máme v ČR v roce 2006 kvalitní podnikatelské prostředí? Příloha magazínu Komora.cz* Praha, Hospodářská komora ČR 2006

Svaz průmyslu a dopravy ČR: Požadavky Svazu průmyslu a dopravy České republiky na hospodářskou politiku nové vlády. Svaz průmyslu a dopravy ČR 2006

TI: Corruption Perception Index. Berlin, Transparency International 2005, 2006.

Tullock, G.: *The Politics of Bureaucracy*. Washington, Public Affairs Press 1965.

UNDP: Human Development Index. New York, United Nations Development Programme 2005.

Úřad vlády ČR: Reforma ústřední státní správy – Snižování administrativní zátěže podnikatelů, Akční plán. Praha, Úřad vlády ČR 2005.

Vláda ČR: Národní Lisabonský program 2005-2008 (Národní program reforem ČR). Praha, Vláda České republiky 2005(a).

Vláda ČR: Strategie hospodářského růstu. Praha, Vláda České republiky 2005(b).

Vláda ČR: Zpráva o plnění Lisabonského programu 2005-2006 (Národního programu reforem České republiky). Praha, Vláda České republiky 2006.

World Bank: Doing Business in 2004, 2005, 2006, 2007. Washington, World Bank 2003, 2004, 2005, 2006. doingbusiness.org.

World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2005-2006. Ženeva, World Economic Forum 2005.

Žák, M., Vymětal, P.: Instituce a výkonnost. *Politická ekonomie*, 2005, č. 4, s. 545-566.

Tabulka 1A: Srovnání nejlépe hodnocených členských států EU a USA

Podmínky zahájení podnikání		EU - Top		USA
	počet procedur	SE	3,0	5,0
	počet dnů	DK	5,0	5,0
	náklady	DK	0,0	0,7
	kapitálový vklad	FR, IE, UK	0,0	0,0
Podmínky udělování povolení		EU - Top		USA
	počet procedur	DK	7,0	19,0
	počet dnů	FI	56,0	69,0
	náklady	CZ	14,5	16,0
Podmínky regulace zaměstnávání		EU - Top		USA
	rigidita přijímání	DK, PL	0,0	0,0
	rigidita hodin	UK, CZ	20,0	0,0
	rigidita propouštění	DK, HU, UK	10,0	0,0
	náklady přijímání	DK	0,7	8,5
	náklady propouštění	IT	1,7	0,0
Podmínky registrace vlastnictví		EU - Top		USA
	počet procedur	SE	1,0	4,0
	počet dnů	SE	2,0	12,0
	náklady	SK	0,1	0,5
Podmínky získávání úvěru		EU - Top		USA
	práva věřitelů	UK	10,0	7,0
	úvěrové informace	AT, DE, ES, LT, UK	6,0	6,0
	soukromý registr	IE, SE	100,0	100,0
Podmínky ochrany investorů		EU - Top		USA
	index otevřenosti	UK, FR, IE	10,0	7,0
	index odpovědnosti	SI	8,0	9,0
	index žalovatelnosti	IE, PL	9,0	9,0
Podmínky platby daní		EU - Top		USA
	počet procedur	SE	5,0	9,0
	časová náročnost	IE	76,0	325,0
	daňová zátěž	IE	25,8	46,0
Podmínky zahraničního obchodu		EU - Top		USA
	poč. dokumentů (výv.)	DK	3,0	6,0
	počet dnů	EST	3,0	9,0
	náklady (vývoz)	FI	420,0	625,0
	poč. dokumentů (dov.)	DK, FI, SE	3,0	5,0
	počet dnů	DK, EST	5,0	9,0
	náklady (dovoz)	FI	420,0	625,0
Podmínky vnitřní smluv		EU - Top		USA
	počet procedur	DK	15,0	17,0
	počet dnů	LI	166,0	300,0
	náklady	FI, SE	5,9	7,7
Podmínky ukončení podnikání		EU - Top		USA
	počet let	IE	0,4	1,5
	náklady	NL	1,0	7,0
	míra návratnosti	FI	89,1	77,0

Pramen: World Bank (2006).

Obsah:

Úvod	2
1. Základy hodnocení kvality regulace.....	2
2. Podnikatelské prostředí zemí EU v hodnocení Světové banky.....	4
3. Podmínky podnikání v České republice	6
3.1. Zahájení podnikání	7
3.2. Udělování stavebních povolení	10
3.3. Regulace zaměstnávání	12
3.4. Registrace vlastnictví.....	15
3.5. Ochrana investorů.....	20
3.6. Platba daní	22
3.7. Podmínky zahraničního obchodu	24
3.8. Vynutitelnost smluv.....	27
3.9. Ukončení podnikání.....	30
4. Hlavní problémy českého podnikatelského prostředí podle Světové banky	32
5. Hlavní problémy českého podnikatelského prostředí očima podnikatelů	35
Závěr.....	37
Literatura	39

Doing Business in the Czech Republic in International Comparison

Abstract:

Paper assesses the regulation of business environment in the Czech Republic in comparison with other member-states of the European Union. Data and methodology are taken from World Bank (2006) Doing Business annual study. World Bank regularly compares quality of regulation relevant to business in 175 countries, including 22 member-states of the EU (Luxembourg, Malta, Cyprus not included). Ten areas of business environment regulation are therefore taken into account: starting and closing a business, dealing with licenses, hiring and firing workers, registering property, getting credit, protecting investors, paying taxes, trading across borders, enforcing contracts.

In the first part there is presented a short overview of theoretical and methodological approaches towards regulation as well as correlation between quality of institutions, regulatory efficiency and economic outcomes. Then a general assessment and ranking of EU member-states according to doing business condition follows. Third part is dedicated to a parallel analysis of all ten areas of business environment regulation on one side and of current and prepared Czech legal and administrative measures in these areas on the other. Recommendations directed to improvements of most critical points are formulated where appropriate. Fourth part confronts the results of World Bank assessment to opinion surveys conducted among Czech entrepreneurs.

Keywords: doing business conditions, regulation quality, international comparison

JEL Classification: O12, O17, O50, P48

Václav Šmejkal, Centre for Economic Studies, I. P. Pavlova 3, CZ – 120 00 Praha 2 (e-mail: vaclav.smejkal@vsem.cz)

Dosud vyšlo:

- WP CES VŠEM 1/2005. Vintrová, R.: Co neodhaluje HDP při analýze ekonomického růstu a reálné konvergence.
- WP CES VŠEM 2/2005. Spěváček, V.: Ekonomický růst České republiky ve světle ukazatelů reálného důchodu.
- WP CES VŠEM 3/2005. Vymětal, P., Žák, M.: Vývoj institucí a ekonomická výkonnost.
- WP CES VŠEM 4/2005. Müller K.: Institucionální kontext inovačně založené ekonomiky.
- WP CES VŠEM 5/2005. Hájek, M.: Ekonomický růst a souhrnná produktivita faktorů v České republice v letech 1992-2004.
- WP CES VŠEM 6/2005. Hrach, K., Mihola, J.: Souhrnné ukazatele – poznámky k jejich určování.
- WP CES VŠEM 7/2005. Kadeřábková, A.: Kvalitativní náročnost české ekonomiky.
- WP CES VŠEM 8/2005. Kadeřábková, A. a kol.: Metodologické hodnocení národní konkurenceschopnosti.
- WP CES VŠEM 9/2005. Basl, J., Pour, J.: Informační společnost a ICT.
- WP CES VŠEM 10/2005. Müller, K.: Institutional Analysis of Innovation System.
- WP CES VŠEM 11/2005. Spěváček, V., Vintrová, R., Hájek, M., Žďárek, V.: Růst, stabilita a konvergence české ekonomiky v letech 1996-2004.
- WP CES VŠEM 12/2005. Kadeřábková, A., Müller, K.: Národní inovační systémy – výzkumné a vývojové zdroje, infrastrukturní předpoklady.
- WP CES VŠEM 13/2005. Žák, M.: Kvalita správy: hodnocení a měření.
- WP CES VŠEM 14/2005. Kavalíř, V.: Hodnocení corporate governance v ČR.
- WP CES VŠEM 15/2005. Kadeřábková, A., Šmejkal, V.: Podmínky podnikání v České republice v mezinárodním srovnání 2005.
- WP CES VŠEM 1/2006. Rojíček, M.: Strukturální analýza české ekonomiky.
- WP CES VŠEM 2/2006. Kadeřábková, A.: Kvalitativně založená konkurenční výhoda ČR v mezinárodním srovnání.
- WP CES VŠEM 3/2006. Müller, K., Srholec, M.: Národní inovační systémy – podnikové zdroje a podnikatelské prostředí.
- WP CES VŠEM 4/2006. Spěváček, V.: Národohospodářská poptávka a makroekonomická rovnováha.
- WP CES VŠEM 5/2006. Vintrová, R.: Reálná a nominální konvergence české ekonomiky k Evropské unii.
- WP CES VŠEM 6/2006. Žďárek, V.: Nominální konvergence v České republice – vybrané důsledky a implikace.
- WP CES VŠEM 7/2006. Zamrazilová, E.: Přímé zahraniční investice v ČR: makroekonomické souvislosti.
- WP CES VŠEM 8/2006. Žák, M., Gregorová, L.: Institucionální kvalita, regulace a byrokracie.

***

Centrum ekonomických studií Vysoké školy ekonomie a managementu

www.cesvsem.cz

Centrum ekonomických studií VŠEM je výzkumné pracoviště Vysoké školy ekonomie a managementu a působí v rámci Grantového fondu VŠEM. Výzkum je zaměřen zejména na analýzu faktorů konkurenceschopnosti české ekonomiky v mezinárodním srovnání a na identifikaci souvisejících hospodářsko politických implikací pro podporu ekonomického dohánění a přechodu na znalostně založenou ekonomiku. Realizace výzkumných aktivit probíhá od roku 2005 v rámci dvou dlouhodobých výzkumných projektů (Růstová výkonnost a kvalitativní konkurenceschopnost české ekonomiky, GAČR402/05/2210; Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky, MŠMT 1M0524). Tematicky je výzkum zaměřen na čtyři dílčí oblasti: (1) Růstová vý-

konnost a stabilita, (2) Institucionální kvalita), (3) Konkurenční výhoda a inovační výkonnost, (4) Kvalita lidských zdrojů (realizovaná Národní observatoří zaměstnanosti a vzdělávání).

Working Paper CES VŠEM

Redakční rada:

Doc. Ing. Anna Kadeřábková, Ph.D.

Doc. Ing. Karel Müller, CSc

Prof. Ing. Vojtěch Spěváček, DrSc.

Prof. Ing. Milan Žák, CSc.

Redaktorka textu:

Ing. Hana Rosická

I.P.Pavlova 3
120 00 Praha 2
tel +420 841 133 166
bulletin@vsem.cz
www.cesvsem.cz